

OPENDOEK

MAGAZINE

voor mensen met passie voor theater

EINDE IN ZICHT?

PLEIDOOIEN VOOR EEN THEATRALE TOEKOMST

INHOUD

- 3 Edito
- 15 De Souffleurs
- 28 Column
- 29 Repertoire
- 31 Cast & crew

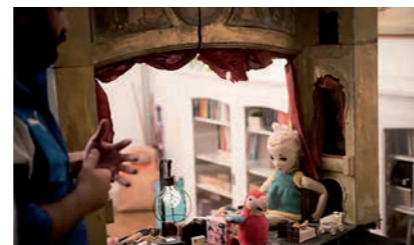
- 4 “Scholen moeten creativiteit meer ondersteunen”
Pedro De Bruyckere over cultuur in het onderwijs
- 7 Pleidooi voor een theater van het hier en nu
- 10 Pleidooi voor de toeschouwer-acteur
- 14 Pleidooi voor een theater van de technologie
- 16 Splitscreen
Nachtklok
- 18 Pleidooi voor een nieuwe intimiteit
- 21 Pleidooi voor een huis van de amateurkunsten
- 22 Kunstenaars uit de coulissen
De scenograaf: “Zeventig procent van een voorstelling onthoud je visueel”
- 24 Pleidooi voor een langetermijntheater
- 25 Kwantiteitstheater
Jongeren zitten op Facebook en verkiezen Engels boven Nederlands? Think again!
- 26 Wist je dat?
Een onmogelijke droom

4

14

18

26

© Michiel Devijver

EDITO

Toekomsttheater

Toch Theater. Zo heet het zomerprogramma dat OPENDOEK dit jaar voorschotelt aan de theaterlustige maar coronabewuste liefhebber. Daarbij geen *usual suspects* meer, zoals het Landjuweelfestival. Met spijt in het hart natuurlijk, maar tweemaal hart en ziel investeren in events die uiteindelijk niet mogen doorgaan – nee, dat is niet beter.

Toch theater dus. Je kunt het lezen als: tóch kan er theater plaatsvinden. Dat is al veel. Maar evengoed: de events die de klassieke formules vervangen, zijn toch óók theater. Het zijn dikwijls theatervormen in de marge die we anderhalf jaar geleden nauwelijks kenden – de podcastreeks Het Bankje, de theaterwandeling –, maar die OPENDOEK nu uitrolt tot in de verste uithoek van Vlaanderen. Na een jaar corona hebben de noodgedwongen alternatieven ons theaterbegrip verbreed, en tonen ze mogelijks een glimp van de toekomst van het amateurtheaterlandschap.

Deze lente-editie hebben we opgevat als een conceptnummer, waarin we de blik radicaal voorwaarts richten. In zes pleidooien belichten we spannende praktijken en formuleren we prikkelende voorstellen die kunnen inspireren en transformeren. Hoe zien OPENDOEK en het amateurtheater er binnen tien jaar uit? Wat als deze pandemie permanent zou zijn?

Onze redacteurs keken in hun glazen bol en verbeelden op de volgende pagina's hoe een 'toekomsttheater' er volgens hen moet uitzien. Het wordt – ik verklap het al – een theater dat zijn verhalen zoekt in de nabije omgeving. Een theater waarbij de band met het publiek hechter en intiemer wordt. Een theater dat de hand reikt naar de andere kunsten.

Zie dit nummer als een ideeënbus of denktank. Een lofzang op de vele kunstvormen die nu zuurstof krijgen, en die de vitaliteit van ons theater illustreren. Maar ook een warme wens voor alle creatieve ideeën die nog sudderen in de hoofden, of die achter de schermen worden klaargestoomd. Dat het theater van de toekomst rijker, duurzamer en inclusiever wordt.

GILLES MICHIELS
Hoofdredacteur OPENDOEK-magazine

© Dieter Bevers

OPEN
DOEK
PASSIE VOOR
THEATER

COLOFON:

Redactieadres: OPENDOEK – Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen
Tel. 03 222 40 90 – redactie@opendoek.be – www.opendoek.be
Directeur OPENDOEK: Joke Quaghebeur
Hoofdredacteur: Gilles Michiels
Eindredactie en coördinatie:
Bianca De Wolf & Stefaan Deleecq
Verantwoordelijke uitgever: Joke Quaghebeur
p/a OPENDOEK, Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen
Ontwerp: un'dercast – Layout: Sophie Loomans
Coverfoto: © Johan Wynants – Druk: Bema Graphics
Periodiciteit: verschijnt 4x per jaar – Oplage: 14 300 ex.
ISSN NR 1377/9478 – Volgend nummer: juni 2021

Met steun van:

“Onderwijs betekent: een kind oppikken uit zijn leefwereld om die wereld vervolgens open te breken.”

© Anneleen van Kuyck

PEDRO DE BRUYCKERE OVER CULTUUR IN HET ONDERWIJS

“Scholen moeten creativiteit meer ondersteunen”

NIELS NIJS

Kies ik voor de amateurkunsten of het Deeltijds Kunstonderwijs? Nu het katholiek onderwijs de artistieke vakken in het secundair inkrimpt, moeten jongeren hun culturele vorming na de schooluren gaan zoeken. Erkennen we kunst en creativiteit wel voldoende in de ontwikkeling van het kind? We spraken erover met pedagoog Pedro De Bruyckere, een expert als het gaat over cultuur en educatie.

Hét kind bestaat niet. De Vlaamse jeugd is diverser en stedelijker dan ooit, en als ze één ding wil, is het rust. Of nog: misschien zitten kinderen niet op ons te wachten, omdat ze hun eigen cultuur hebben. Het zijn ontvullende conclusies die Pedro De Bruyckere eind vorig jaar aan OPENDOEK voorschotelde in een mini-podcast. In tijden van *over-parenting*, waarbij ouders kansen ‘hamsteren’ voor hun kind en de bijlesindustrie op volle toeren draait, moeten we nadenken over de kwaliteit en veelzijdigheid van ons (cultuur)onderwijs, vindt de pedagoog van de Arteveldehogeschool en de Universiteit Leiden. Daarover wilden we meer weten.

Hoe verhoudt u zich als pedagoog tot cultuur?

“Ik ben al heel mijn leven lang bezig met kunst en cultuur. Het gebeurt vaak dat mensen me zeggen: ‘Pedro, weet jij dat je een naamgenoot hebt die muzikant is?’ Maar die naamgenoot ben ikzelf. Zolang als ik lezingen en les geef, produceer ik ook al platen en maak ik muziek. In de hoofden van veel mensen kan je blijkaar maar één ding doen. Mijn interesse gaat net uit naar de driehoek jongeren, onderwijs en populaire cultuur, en hoe die domeinen op elkaar inwerken.”

Heeft u zo’n voorbeeld van hoe cultuur in het onderwijs uw leven heeft geïnspireerd?

“Toen ik nog een leerling was, vertelde een leerkracht Nederlands dat hij fan was van Paul Simon en de openingsregels van het nummer ‘Graceland’: *“de Mississippi-delta was shining like a national guitar”*. Ik wist toen dat National Guitars een merk was van gitaren, gemaakt uit aluminium en vooral gebruikt in the Mississippi-delta. Door die kennis kon ik dat nummer een nieuwe laag en een extra betekenis geven. Hetzelfde maak je mee als toeschouwer van theater. Hoe meer achtergrondkennis je hebt, hoe meer je betekenislagen je kunt onderscheiden in een voorstelling.”

Is het de taak van het onderwijs om die kennis aan te reiken?

“Je brengt leerlingen achtergrondkennis bij én leert hen ook de taal van de cultuur. Hoe kijk je naar theater, bijvoorbeeld? En daar zit een interessante evenwichtsoefening, want je leert hen de taal en de betekenis enerzijds, maar anderzijds moet je ook de verwondering vasthouden. Want uit die verwondering volgt de interesse.”

Ligt daar geen contradictie binnen het leerplan?

“Nee, dat is een ander verhaal. Het leerplan of curriculum gaat over doelstellingen. Bijvoorbeeld: ‘Wat hebben onze kinderen nodig in de toekomst?’ Maar dat is maar de helft van het verhaal. Zoals filosofe en pedagoog Hannah Arendt zegt, heeft onderwijs een conserverende taak. De samenleving kiest dus wat ze belangrijk genoeg vindt om mee te geven aan de volgende generaties. Maar dat moet ze doen op zo’n manier dat de volgende generatie ook haar eigen keuzes kan maken. En daar kan het moeilijk worden, want er bestaan altijd dingen waar we het nooit over eens zullen zijn. Sommige bekende auteurs worden vandaag behandeld in de lessen, terwijl dat binnenkort totaal andere namen kunnen zijn.”

U heeft het hier over ‘betekenisverlening’ in scholen?

“Ja, en daar moeten we over blijven nadenken. We hebben onderwijs ingericht omdat we het als samenleving belangrijk vonden dat kinderen onder meer konden lezen en schrijven. De maatschappij zag niet alle ouders in staat om hun kinderen die vaardigheden aan te leren, dus sprak ze anderen – leerkrachten – aan om dat te doen. Vrij vertaald: bij alles wat de maatschappij belangrijk vindt om door te geven, maar waarin niet noodzakelijk alle ouders kunnen voorzien, komt de school tussen.”

Kunnen ouders kunst en cultuur niet op zich nemen?

“Het is niet zeker dat ouders dat kunnen. Onderwijs is voor iedereen. In het ontwikkelen van interesses speelt de sociaal-culturele achtergrond van een kind vaak een rol. De school is een plek buiten de wereld, waar je tijd krijgt om jezelf te ontwikkelen. Onderwijs betekent: een kind oppikken uit zijn leefwereld om die wereld vervolgens open te breken. Cultuur is veel meer dan wat er in een gezin gebeurt. Er zijn ongetwijfeld veel gezinnen die hun kinderen een culturele introductie geven, maar het is de taak van de school om kinderen te laten kennismaken met een grote culturele diversiteit. Via een aanbod dat bijvoorbeeld de drang naar theater kan stimuleren.”

“Een breder mens worden is de taak van het reguliere leerplichtonderwijs. De mogelijkheid om je te verdiepen kan dan in het Deeltijds Kunstonderwijs of het verenigingsleven liggen.”

© Anneleen van Kuyck

Creatief met paperclips

Bestaat ook de kans dat scholen de creativiteit en culturele interesse doden?

De Britse auteur Sir Ken Robinson, een expert wat betreft kunsteducatie, claimde dat onderwijs creativiteit doodt. Hij gaf het volgende voorbeeld: geef aan een zesjarige een paperclip en het komt met meer dan 100 manieren op de proppen om die paperclip te gebruiken. Zodra de zesjarige wordt opgeleid, verliest hij dit talent en gebruikt hij een paperclip enkel nog als een paperclip. Hier wordt echter een enge definitie van creativiteit gebruikt. Alle onderzoeken die een andere definitie van creativiteit hanteren, zeggen dat creativiteit net toeneemt naarmate het kind opgroeit. We weten dat een van de belangrijkste basissen van creativiteit kennis is, en dat is toch iets wat de school aanbiedt. De vraag moet zijn: ondersteunen scholen creativiteit genoeg? Naar mijn mening is het antwoord hier: neen."

“De samenleving kiest wat ze belangrijk vindt om mee te geven aan volgende generaties. Maar dat moet ze doen op zo’n manier dat die ook hun eigen keuzes kunnen maken.”

Kan dat verklaren waarom veel jongeren zich nu aansluiten bij een alternatief circuit, naast het DKO?

Dit is iets waar de sector mee worstelt. Enerzijds is het DKO in België uniek, en iets waar best veel landen jaloers op zijn. Nergens is het zo goedkoop en toegankelijk als bij ons. Anderzijds zien we nu al een paar jaren – ook bij verenigingen – dat diversiteit een uitdaging blijft. Net omdat er parallelle circuits ontstaan. Je ziet bijvoorbeeld onder jongeren in steden spontaan dansgroepen openbloeien, of andere kunstvormen die niet in het plaatje passen van een vereniging of opleiding. Dan worstelt het beleid met de vraag: moeten we die in ons stramien stoppen? Moeten we ze ondersteunen?"

Hoe verklaart u dat de participatie van het DKO vaak daalt naarmate de jongere ouder wordt?

Dit is geen probleem waar enkel het DKO mee worstelt. Tien jaar geleden had acht op de tien 18-jarigen al gewerkt. Nu zien we datzelfde cijfer bij 15-jarigen. Ze hebben het zo druk dat er andere zaken op de helling komen te staan. Ze hebben huiswerk, gaan babysitten ... Er is dus minder tijd en dus vallen bepaalde hobby's af. Dat wordt vaak als een probleem gezien van het DKO, maar het is een algemeen verschijnsel. Ook bij verenigingen zien we heel veel 'uitval' van jongeren. Dit vormt voor hen een groot probleem, want zo komt hun continuïteit en voortbestaan in het gedrang."

© Anneleen van Kuyck

De wachtkamer van de jeugd

Wat zou een beslissende factor kunnen zijn om voor amateurtheater te kiezen?

Het amateurtheater is samen met de fanfares en rockgroepen het langst bestaande zijtraject naast het DKO. Maar ook tussen gezelschappen onderling zijn er veel verschillen – waarbij ik geen waardeoordeel vel. Uiteindelijk hangt je keuze van af van wat je ambities zijn. Die zijn bepalend voor de verwachtingen. Als jij naar een gezelschap gaat om je daarin verder te ontwikkelen, is het logisch dat je naar het Deeltijds Kunstonderwijs stapt, of naar een ambitieus gezelschap. Dan verwacht je dat je daarin groeit. Als je puur als hobby theater wil spelen, kan de academie misschien net te veeleisend zijn. Ik ben blij met de rijkdom in het aanbod. De uitdaging is om daarin, met de eigen ambitie voor ogen, de goede keuze te maken. En voor die studiekeuze bestaat jammer genoeg nog geen specifiek CLB."

Wat kan de rol van scholen zijn in die uitdaging?

Een breder mens worden is de taak van het reguliere leerplichtonderwijs. De mogelijkheid om je te verdiepen, ook in de breedte, kan dan in het Deeltijds Kunstonderwijs of het verenigingsleven liggen. Daar moeten we dus over waken: dat de brede vorming intact blijft, én dat kinderen hun weg in de mogelijke verdiepingen vinden. Samenwerkingsverbanden met bibliotheken en DKO's kunnen helpen. In een grootstedelijke context bijvoorbeeld bestaan er zaterdagsscholen waar ook op zulke samenwerkingen wordt ingezet. In wijken waar het regulier cultuur aanbod minder aanwezig is, zijn er initiatieven waarbij de speelpleinwerking cultuur integreert. Er gebeurt heel veel op dat vlak. Het enige probleem is dat al die initiatieven versnipperd zijn."

Welk besluit trekken we hieruit?

Je moet de jeugd zien als een wachtkamer waar je allerlei dingen kan uitproberen om dan een goede keuze te maken in wat je zelf wil. Er zijn echter mogelijke hinderpalen die je kunnen verhinderen om die keuze te maken. Je hebt onvoldoende kennis van de mogelijkheden, je krijgt niet de kansen om financiële redenen, of de keuze wordt in jouw plaats gemaakt ... Dan pas krijgen we een probleem, en dat moeten we tegengaan. Het DKO en het verenigingsleven hebben een rijk aanbod in zowel het officiële als het alternatieve circuit, en dat vind ik goed."

PLEIDOOI

VOOR EEN THEATER VAN HET HIER EN NU

CHARLOTTE VANDIJCK

Wat als je het theater eens niet in een repertoiretekst zoekt, maar in het hier en nu? Vertellers en theatermakers getuigen: er zit onverwachte verwondering in de persoonlijke anekdotes van een straat of wijk. Dit is een pleidooi om de podiummagie vlak onder je neus te ontdekken.

Theater kan als receptieve kunstvorm een helende én creatieve werking hebben op dorpen en steden. Dat bewijzen theatermakers en kunstenaars in het toegepast verteltheater, die aan de slag gaan met persoonlijke levensverhalen van mensen om hen heen. Hun inspiratie vinden ze in wijken, buurten en straten, en vooral bij de bewoners die er afgescheiden naast elkaar wonen. Hun catharsis bevindt zich ergens tussen al die huizen in. Hoe meer de bewoners en hun verhaallijnen zich in dit theater met elkaar verstrengelen, hoe duidelijker het wordt dat burens toch niet zo gek veel van elkaar verschillen.

Universele verhalen

Maar hoe krijg je als artiest wildvreemden warm om samen met jou een voorstelling te maken? Het Antwerpse collectief ROESTgroep boog zich precies over die vraag. Een brainstorm later werd hun donatietheatersysteem geboren. Daarbij stellen ze gerichte vragen aan hun gesprekspartners, die een object, een persoonlijke anekdote of een volledig levensverhaal met hen delen als 'donatie'. Op basis daarvan maken de kunstenaars een geheel waarin elk element wordt opgenomen.

Die werkwijze vraagt uiteraard tijd. Het gezelschap wordt dikwijls uitgenodigd door een stad of gemeente, waarna het zich gedurende twee maanden in een bepaalde gemeenschap nestelt. Nadat ze ter plaatse zoveel mogelijk donaties verzameld hebben en de verhalen achter

de donaties kennen, leggen de makers een puzzel waarbij iedere donatie aan bod komt. Het resultaat is een wijkverhaal van en voor de bewoners zelf. "Het heeft veel weg van een artistieke bonte avond", zeggen Silke Melis en Gwen van Erp van ROESTgroep. "Zo was er het verhaal van Gerda die alles in het leven had, behalve een man. Voor de performance staken we dan een quiz in elkaar die de zoektocht naar de ideale partner spelenderwijs vorm gaf."

“De grote troef van ROESTgroep, ‘Collecting the City’ en ‘Vraagstraat’ is dat ze de inwoners meer inzicht bieden in het DNA van hun eigen buurt.”

Van eiland naar sterk fort

Het verlangen van bewoners om gehoord te worden en minder op hun eiland te zitten, is misschien wel een cruciale rode draad door deze projecten die het theater in het hier en nu zoeken. In december stampten de Kortijkse cultuurorganisaties, samen met State of the Arts, Hart boven Hard en platform DURF2030, het project 'Vraagstraat' uit de grond. Vijf straten in de stad namen deel, met een grotere sociale cohesie als doel, want (zo luidt de slogan van het project) "mensen klappen te weinig met elkaar".

Gedurende tien dagen werd iedere avond een andere JA-NEE vraag in de bus gestopt bij iedereen, en op straat geroepen door een kleine parade van wisselende lokale artiesten met een megafoon. De deelnemers hingen een rode vlag uit voor een nee-antwoord en een gele vlag als hun antwoord positief was. In het totaal namen 500

'vraagstraat' © Winter Van Raeflghem

‘Onze straat’ - Het nationale Theater © Gordon Mueleman

adressen deel aan het project”, vertelt Naima Delaere, die medebezieler is van DURF2030. “De profielen van de deelnemers waren bijzonder uiteenlopend. Zo woonde er in de ene straat vooral een oudere populatie, terwijl de andere straat veel jonge gezinnen aantrok.”

“Tien dagen lang riep ‘Vraagstraat’ een vraag door de megafoon de straat in. Deelnemers hingen een rode vlag uit als hun antwoord ‘nee’ was, een gele vlag betekende ‘ja.’”

“Het viel op hoe confronterend de oefening kon zijn”, zegt Delaere. De vraag ‘Hoeveel verschil jij van je buur?’ lokte heel wat reactie uit bij de toehoorders. We waren ook verbaasd hoeveel personen hun gele vlag uithingen bij de vraag of er veel eenzaamheid leeft in de straat. Achter de boodschappen die je dan krijgt, liggen soms dieperliggende behoeftes dan de vraag om elkaar beter te leren kennen. Zo broeide voor de aanvang van ‘Vraagstraat’

al het idee om een pleintje in de buurt beter te verlichten, zodat de bewoners er vaker en langer van konden genieten. Na het project groeide het zaadje uit tot een concreet plan, met een groeiend aantal aanhangers.”

Een touw op straat

Via verhalen tussen dorpsbewoners een steviger gevoel van verbinding installeren – het kan misschien naïef of idyllisch klinken. Maar een open gesprek met een kunstenaar of andere bewoners vraagt eerst wel vertrouwen. Buurten waar bijvoorbeeld een groter verloop van bewoners is, of waar de mensen moeilijker de eindjes aan elkaar kunnen knopen, zitten niet altijd te wachten op een kunstproject.

ROESTgroep heeft daar begrip voor. “Veel mensen hebben hun handen nu eenmaal vol met werk”, vertellen Van Erp en Melis. “Daarom nemen we graag de tijd om hen te leren kennen. Wij benaderen iedere deelnemer niet in de eerste plaats als kunstenaar, maar als mens. Om te integreren, stappen we actief in hun wereld. We volgen cursussen zoals stoelturnen of wonen de bijeenkomsten van nieuwkomers bij.

Of we spreken mensen aan in de Lidl. Als je het niet meteen opgeeft en écht geïnteresseerd luistert naar hun verhaal, komt er uiteindelijk wel een opening. Eens iemand je vertrouwt, verwijst die je al snel door naar iemand anders die hij of zij kent. Zo gaat de bal aan het rollen. Ons kunstenaarschap komt dan pas in het spel wanneer we de uiteenlopende verhaallijnen samenbrengen.”

DURF2030 werkte eerder samen met kunstenaar lef Spincemaille, die onder meer bekendstaat om zijn artistieke interventies met ‘Rope’, een dik touw van 60 meter lang en 30 cm dik. “Spincemaille toont aan dat je met een open houding in elke gemeenschap wel een ingang vindt. Op een prachtige zonnige dag legde hij ‘Rope’ in een straat waar geen kat te bespeuren was. Hij klopte aan bij de mensen om te vragen of het hen niet stoorde dat het touw daar zo lag. En hup, ze waren vertrokken voor een gesprek, met dat touw als aanleiding.”

Gluren bij de burens

‘Collecting the City’ is een initiatief van Amsterdam Museum als een eerbetoon aan het 750-jarige bestaan van de Nederlandse hoofdstad in 2025. Het

lopende project verzamelt allerhande verhalen over de stad via zijn inwoners. Fouad Lakbir is één van de drijvende krachten achter de beweging. Lakbir focust zich op de problematiek van de armere wijken die door razendsnelle bouwkundige veranderingen in Amsterdam maar al te vlug plaats moeten maken voor splinternieuwe gebouwen. Daardoor verliezen veel mensen in één klap hun vertrouwde thuis en zijn ze genoodzaakt om te verhuizen. “Dat verlies gaat samen met een rouwproces”, vertelt Lakbir die gesprekken voert met de bewoners op een keerpunt in hun leven.

Lakbir legt uit dat de gesprekken hoofdzakelijk gaan over hoe zij hun thuis altijd beleefd hebben. “Door specifieke herinneringen op te rakelen, beseffen de geïnterviewden dat ze eigenlijk helemaal niet bezig waren met bewust afscheid nemen.” Alle vertellingen komen samen in een levendige audiovisuele installatie.

Trots en vooroordeel

Lakbir vindt het frappant hoe weinig burens elkaar kennen, ook al wonen ze al jaren naast elkaar. “Zo sprak ik met een vrouw die eigenlijk een beetje schrik had van haar vreemde buurman, vanwege zijn vele honden. Toen ik met hem een praatje ging maken, bleek dat hij een grote liefde had voor zachte potloden en zijn auto. Hij was op zijn beurt aangenaam verrast door haar leuke manier van vertellen!”

‘Collecting the City’ © Noud Verhave

ROEST in Linkeroever © ROESTgroep

“Omdat de deelnemers aan ‘Collecting the City’ zulke verhalen te horen krijgen via een artistieke installatie, zie je bij velen de plotse verbazing als ze een groot vooroordeel loslaten. Ze hebben dan kennis gemaakt met de andere kant van hun buurman of -vrouw, die ze voordien niet hadden gezien.”

Vooroordelen over anderen is helaas een universeel thema. ROESTgroep gelooft dat stigma’s aan kracht winnen door onwetendheid. “Als gezelschap letten wij er echt op om apenkooienden te allen tijde te vermijden. Het is niet onze bedoeling om minderbedeelde buurten

zoals Linkeroever in Antwerpen te kijk te zetten. Nadat we in een gemeenschap infiltreren, tonen we zonder schroom de mooie en minder mooie kanten van de buurt. Iedereen staat ook samen op het podium en doet zijn eigen ding: de kapper kapt en de hangjongeren presenteren hun levendig enthousiasme.”

Laagdrempelig

De grote troef van de variërende methodieken van ROESTgroep, ‘Collecting the City’ en ‘Vraagstraat’ is dat ze de inwoners meer inzicht bieden in het DNA van hun eigen buurt. Via vragen en gesprekken worden verhalen blootgelegd en creaties opgebouwd die bewoners aan het eind een gevoel van trots geven over hun eigen unieke woonplaats. “Je brengt zonder dat iemand het beseft theater op een zeer laagdrempelige manier dichterbij”, zegt Delaere. Een wijk wordt ondergedompeld in een warm en creatief bad dat het zelf heeft gecreëerd, met fierheid en enthousiasme als hechte lijm. Wat het theater van het hier en nu doet, krijg je met geen canon verteld.

PLEIDOOI VOOR DE TOESCHOUWER-ACTEUR

KURT VELGHE

Wat als de toeschouwer niet langer toekijkt, maar zelf deelneemt aan het spektakel? Opent een theater dat zijn publiek mee onderdompelt in een ervaring nieuwe mogelijkheden voor reflectie en verbinding?

'Prison Escape' © Screenshot YouTube

Ik herinner mij een voorstelling van Scherven Bellegem waarbij de toeschouwers aan een ronde tafel moesten plaatsnemen met andere gasten. We kwamen om te eten en werden ook 'bediend' door acteurs. Tijdens en tussen de verschillende gangen door, speelden de acteurs kleine stukjes theater op de tafels, tussen de tafels en een paar keer zelfs op de lege stoelen die er waren aan iedere tafel.

Een andere keer stond ik met mijn gezin te kijken naar straattheater waarbij op een bepaald moment een prins moest opdraven. Het enige probleem was dat die niet kwam. Dus kozen de makers een Chinese vrijwilliger die een kroontje en een cape moest opzetten en het gevecht aangaan met de slechterik. Zo werd ondergetekende plotseling een acteur tegen wil en dank.

Het zijn bijzondere theaterervaringen, die de acteur in mezelf aanspreken door mijn betrokkenheid als kijker te activeren. Zeker: als kijker is het soms leuk en comfortabel om gewoon 'passief' te genieten van een theaterstuk, ver en veilig verwijderd van de eigenlijke actie. Maar er opent zich een bijzondere wereld vol mogelijkheden als het publiek ook deel mag uitmaken van de theaterwereld.

Theater als teletijdmachine

Ik wil een lans breken voor innovatieve theatervormen die net een stapje verder zetten. Bij sommige creatieve gezelschappen word je als toeschouwer zelf een acteur in een levensgroot verhaal, een betrokkene van de fictieve gebeurtenissen die zich afspelen voor je ogen.

In 'The Great Gatsby Immersive Experience', misschien wel de succesvolste immersive voorstelling ooit, word je als toeschouwer verwacht op een geheime locatie in je stad. Vooraf krijg je de uitdrukkelijke vraag om je kledij aan te passen. Bij het binnengaan word je meteen ondergedompeld in de sfeer van de roaring twenties, met 'illegale' sterke drank. Iedereen ziet eruit alsof hij uit een teletijdmachine gestapt is. Je bevindt je op hetzelfde feest als Gatsby en Daisy en krijgt zelfs de indruk mee te moeten beslissen welke keuzes bepaalde figuren maken. De beleving is ook voor iedereen anders. Het publiek wordt namelijk in vier groepen onderverdeeld en iedereen 'volgt' andere personages, die wel degelijk door acteurs worden vertolkt. In 2019 kwam het theaterfenomeen naar Brussel en Knokke-Heist.

"In 'The Great Gatsby Immersive Experience' word je als toeschouwer ondergedompeld in de sfeer van de roaring twenties."

Dichter bij huis herken je die sfeer misschien in 'Vier op een rij!!!!' van Pol Anrys, al is de setting veel minder escapistisch. Dit is een klassiek toneelstuk waarin je zogezegd gaat kijken naar een voorstelling in de lokale gevangenis. Tijdens het stuk word je als publiek gegijzeld en gevraagd om de gevangenen te helpen tijdens hun geplande ontsnapping. Creatieve gezelschappen maken er ook hier een volledige onderdompeling van met bewakers, metaaldetectoren enzovoort. In de positie waarin het publiek zich bevindt, kunnen dilemma's en vragen extra confronterend worden voorgesteld.

Theater als teambuilding

Hoe ver kan je hierin gaan als gezelschap? Hoe ver is een toeschouwer bereid hierin mee te gaan? Als je bovenstaande voorbeelden bekijkt, merk je dat er al heel wat gradaties bestaan in de betrokkenheid van het publiek. Als je nog een stapje verder gaat, kom je uit bij grote groepsspelen, die tegelijk toch als theater kunnen beschouwd worden. Bij het Nederlandse Prison Escape-project, te spelen in Breda, Doetinchem of online, kom je als groep in een gevangenis terecht, waaruit je moet proberen te ontsnappen. De bewakers worden gespeeld door acteurs.

Een gelijkaardig principe wordt toegepast door het Antwerpse gezelschap Bad van Marie. 'De Rally' is een stadsspel waarbij verschillende teams 'losgelaten' worden in de stad en contact leggen met acteurs en actrices. Soms blijken zelfs toevallige passanten deel uit te maken van het complot. Via die verkenning in de stad, met zijn verrassende plekken en geschiedenissen, en zijn mensen die in en uit rollen stappen, wordt het publiek uitgedaagd in zijn blik op de diverse samenleving. Door hun spelkarakter zijn deze events bovendien erg geliefd als teambuildings voor grote groepen vrienden, scholen of bedrijven. Het format stond ook geprogrammeerd voor het laatste, geannuleerde Landjuweelfestival in Sint-Niklaas.

Kritische onderdompeling

In het theaterspel ben je niet langer een kijker, maar een deelnemer aan een real-life beleving, waarbij in je vertrouwde wereld een fictieve verhaalwereld is gecreëerd. Deze onderdompeling kan in het beste geval, zoals de missie van Bad van Marie luidt, zelfreflecterend en maatschappijkritisch werken.

The Great Gatsby Immersive Theater

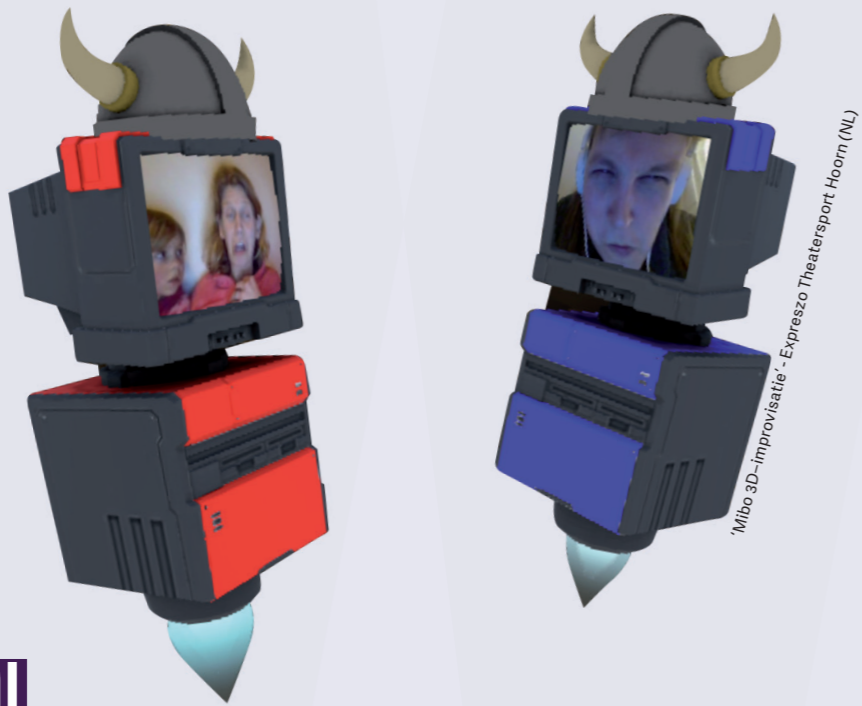

Bovenaanzicht wandel stad (Bad van Marie)

"In het theaterspel ben je niet langer een kijker, maar een deelnemer aan een real-life beleving, waarbij in je vertrouwde wereld een fictieve verhaalwereld is gecreëerd."

Het actieve publiek wordt dan aangesproken in zijn betrokkenheid, wordt al doende geconfronteerd met vragen en dilemma's en bereikt op die manier een zelfreflectie die je niet voor mogelijk houdt vanuit een pluche zetel.

Op straat of aan de bar, in de gevangenis of in volle ontsnapping: bevrijd de toeschouwer uit zijn klassieke korset, en je krijgt veel moois terug.

PLEIDOOI VOOR EEN THEATER VAN DE TECHNOLOGIE

FRANK WERTELAERS

Wat als we die experimenten met Zoom en Virtual Reality nu eens écht opvatten als het theater van de toekomst? In de marge van de vele livestreams en klassieke podiumproducties broeien spannende nieuwe theatervormen. Een ver-van-mijn-bedshow? Niet als je ervoor openstaat.

Nu het vaccineren in volle gang is, durven we alweer voorzichtig dromen van een nieuw normaal theaterleven. Terwijl we de eerste voorzichtige reservaties in onze online agenda's voorlopig plaatsen, beseffen we ergens dat het anders zal zijn. Hoe deze toekomst er precies zal uitzien valt nu nog niet te voorspellen, maar we kunnen niet om de fenomenale informatietechnologische ontwikkelingen heen.

We nemen je graag mee naar wat, volgens ons, de blijvers zijn en hoe ze bijdragen aan hoe wij ons zo geliefde theater zullen beleven.

To Zoom or not to Zoom

Waar vorig jaar slechts enkelingen Zoom kenden, maakt dit nu, net als Teams, Google Meet, en ander Jitsi's, integraal deel uit van ons leven. Zowel professioneel als privé komen dagelijks bekenden via

het scherm ons leven binnen. In onze zoektocht naar connectie en de ontembare drang om onze kunstvorm te bedrijven, wierpen we ons op allerhande online-activiteiten. Bij de start organiseerden we nog het (tenenkrukkende) E-peritieven, snel daarna experimenteerden we al met online repetities en maakten we ons de online specificiteit en etiquette meester.

Aangezien het grote voordeel van deze technologie het samenbrengen van mensen is, zonder de fysieke beperkingen van tijd en afstand, zullen deze fenomenen zeker blijven bestaan. Acteurs die vanwege een overvolle agenda niet fysiek aanwezig kunnen zijn, zijn nog maar een klik verwijderd van een repetitie. Via de optie van zogenaamde 'break-out rooms' kan je ook gemakkelijk in kleinere subgroepen werken. Vergeet ook zeker niet dat je de sessies kan opnemen. Een belangrijke regieaanwijzing gemist? Dan kan je ze later nog eens bekijken.

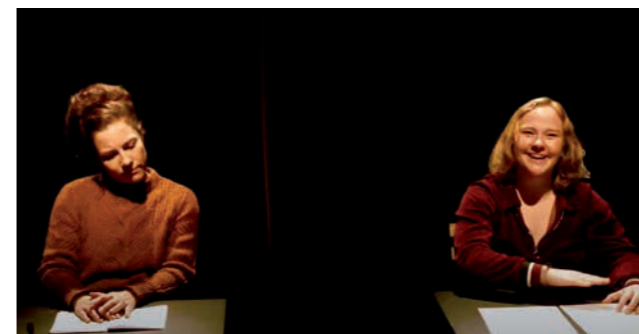
In de conferentiewereld was men ondertussen begonnen om onlineversies van vergaderzalen te creëren. Virtueel nagebouwde 3D-werelden, die je op eigen tempo met je digitale zelf kan verkennen. Om de sociale component te vergroten, plaatste men al snel zijn webcambeeld op het beeldschermhoofd van een virtueel figuurtje. Een voorbeeld uit de Lage Landen met een zeer lage instapdrempel is Mibo (gratis te gebruiken tot twaalf gebruikers). Oorspronkelijk bedoeld om op een ludieke manier in een cartoonachtige 3D-wereld samen een virtuele borrel te drinken. Maar een vriend van de makers zag er een leuk alternatief in om met zijn theatergroep te repeteren.

Aangezien Mibo niet enkel beeld maar ook geluid in de 3D dimensie giet, krijg je een enorm ruimtelijk gevoel, wat echt een meerwaarde betekent tegenover Zoom-achtige applicaties. Je hoort de mensen die dicht bij je staan beter dan zij die veraf staan. Praat je niet in de richting van je partner, dan zal hij je ook werkelijk minder goed verstaan. Als regisseur kan je zo gemakkelijk de hele groep aanspreken, maar wil je even apart met iemand praten ... dan wandel je samen naar een afgelegen plek waar je dat in alle rust kan doen.

In de betalende formules heeft men later een podium met geluidstechniek toegevoegd (of hoe men zich opportunistisch aanpast aan de gebruikers). Heel grote evenementen in de technologiesector voegden ook al locatietheater aan de beleving toe.

Camera aan, actie

Een andere voor de hand liggende oplossing die een groot aantal onder ons probeerden, was het acteren voor de camera. Van het maken van (ludieke) filmpjes voor eigen gebruik, tot opnames die je, zoals de theatercompagnie BRTGent, betalend beschikbaar stelt voor het publiek. BRTGent koos drie stukken die geschikt zijn om voor te lezen, en met hulp van 'Gent in beeld' werden daarvan boeiende opnames gemaakt. Je kan deze bestellen en vervolgens krijg je een weekend lang toegang tot de beelden.

'Apenverdriet' - BRTGent

Tegenwoordig heeft elke Windows- of Apple-computer standaard applicaties waarmee je heel intuïtief aan de slag kan gaan. Wil je verder gaan, probeer dan zeker eens Da Vinci Resolve of Hitfilm Express – je kan gratis versies downloaden op hun websites. Beide apps hebben, ook in de gratis versie, de mogelijkheden om professioneel ogende filmpjes te maken. (En het geeft je vooral ook de mogelijkheid om veel handige YouTube-filmpjes van gebruikers te zien als hulp of inspiratie.) Het vraagt vooral wat tijd en moeite om het te leren.

Wat we ook regelmatig zien, in de wereld van het improvisatietheater, zijn gelivestreamde Zoom-sessies via Facebook Live, Twitch of YouTube. Wil je eens ongegeneerd lachen met ongecontroleerde chaos, stem dan op zaterdag zeker eens af op de Facebookpagina van De Kevins. (Ook in het echt zijn ze de moeite waard.) In februari speelden we zelf mee in 'The Peeters Family – Happy for once', waarvoor we met zes acteurs een

'Mibo 3D-improvisatie' - Expreszo Theatersport Hoorn (NL)

“Aangezien technologie mensen kan samenbrengen, zonder de fysieke beperkingen van tijd en afstand, zullen deze fenomenen blijven bestaan.”

experiment opzetten van semi-geïmproviseerd theater, met een TV-sitcom in de vorm van Zoom-gesprekken die elke maandag- en vrijdagavond live gevolgd konden worden. Onze cast kwam uit België, Italië, Canada, Ierland, Duitsland en Marokko.

Ben je op zoek naar net dat tikkeltje extra live-gevoel? Met enkele HD-camera's (webcam, GoPro, of de camera van je Smartphone) en een computer waar je OBS Studio op hebt geïnstalleerd, geraak je al ver. Experimenteer vooral, en voor je het weet heb je een eigen tv-studio waarmee je live gaat. Enkel geschikt voor tijdens de quarantaine? Of misschien een manier om een heel nieuw publiek te bereiken? Zelf geloven we in het tweede.

'Het 10-geboden gedicht' - De Kevins

De wereld is mijn podium

Allemaal goed en wel, maar bijna elke theateracteur zal antwoorden dat niets gaat boven het gevoel van reële menselijke connectie met je publiek en met medespelers. Maar ook hier staat de technologie niet stil. Zo startte het Vlaamse Gigspot begin februari met interactieve live-optredens, waarbij de artiest speelt voor een aantal grote schermen waarop de toeschouwers (via Zoom) geprojecteerd worden. Via de regie kan de artiest, net zoals in een zaalshow, in interactie gaan met het publiek en vice versa. De echte fysieke connectie ontbreekt, maar als die geen vereiste is voor je voorstelling dan is dit zeker een alternatief.

Echt interessant wordt het als we kijken naar de ontwikkelingen op het gebied van andere realiteiten. Zo is Virtuele Realiteit (VR) al een vertrouwd gegeven. Hier stapt men met behulp van een VR-bril, een volledig door een computer gegenereerde wereld binnen. Je kan zo in een computerspel stappen en zombies neerschieten. Maar je kan ook in de tv-serie 'De Dag' samen met je vrienden virtuele puzzels en problemen oplossen. De bekendste plek om dit te ervaren, is bij The Park Playground® van Telenet.

'Happy for Once' - The Peeters Family

Aangevulde realiteit (AR) legt dan weer een virtuele laag over de fysieke wereld om je heen. Deze technologie hebben we tegenwoordig trouwens allemaal in onze broekzak. Via het scherm van je smartphone kan je bestaande voorwerpen van een virtuele laag voorzien. Het bekendste voorbeeld dat bijna iedereen al heeft gebruikt zijn de grappige Instagram-filters waarbij je je gezicht in dat van een hond verandert.

Gemengde werkelijkheid (MR) of interrealiteit probeert dit samen te brengen door realistische 3D beelden in de echte wereld te plaatsen, waardoor het lijkt als het er gewoon thuis hoort. Zo verschillen VR, AR en MR van elkaar in gebruik, maar ook vooral in beleving. Je kan echter nog één stap verder gaan door alles te combineren: Uitgebreide Realiteit.

Beeld je in: Een podium waarbij acteurs die fysiek aanwezig zijn in interactie gaan met hun tegenspelers die zich fysiek op honderden kilometers in een ander theater bevinden. Zichtbaar voor elkaar, en voor het publiek, dat al dan niet aanwezig is in de zaal. De perfecte vermenging van realiteiten.

Een verre droom? Op 30 januari werd Het Gala van de gouden K's live uitgezonden op televisie met het gebruik van deze technieken. En in het theater gingen Crew en Platform 0090 daarmee al aan

'Hamlet's Lunacy' - CREW & Platform 0090

de slag voor een voorstelling in de KVS ('Hamlet's Lunacy', 2019). Je kan dit nog het best omschrijven als een immersieve theaterervaring waarbij je als toeschouwer letterlijk in de digitale techniek staat en de voorstelling ervaart.

“Dit is de geboorte van een nieuwe theatervorm, waarbij de technologie een wezenlijk deel zal uitmaken van hoe we spelen en beleven.”

Onbetaalbaar? Op dit moment is de hardware die nodig is nog te duur voor de gewone theatermaker, maar gedreven door de kracht van de 5G-technologie, en het gebrek aan live-cultuurervaringen, slaan op dit eigenste moment de grootste telecom- en technologiebedrijven de handen in elkaar om de technologie zodanig te ontwikkelen dat die snel voor het grote publiek beschikbaar kan worden. Het doel: volledig immersieve ervaringen aanbieden. Zo bevinden we ons plots in een tijdsgewricht waar we de geboorte meemaken van een nieuwe theatervorm. Theater waarbij de technologie in welke vorm dan ook een wezenlijk deel zal uitmaken van hoe we zullen spelen en beleven. Technologisch theater dat perfect naast alle andere klassieke vormen zal bestaan.

En of wij ernaar uitkijken? Zeker en vast!

Op zoek naar nog meer inspiratie en tips om online te repeteren, te brainstormen of theater te maken? Check de online Inspiratiegids van OPENDOEK. Hierin vind je verschillende online concepten om online en digitaal met theater bezig te zijn, allen zeer concreet uitgewerkt met een **stappenplan van A tot Z**, tips voor het **financiële plaatje** en een **sterke communicatie**.
www.opendoek.be/toch-theater/inspiratiegids

DE SOUFFLEURS

HOE BEN JE TIJDENS DE CORONATIJD BEZIG GEBLEVEN MET JE THEATERPASSIE?

Bij Explosief vzw sprongen we vrij snel op de digitale kar. Via online repetities kregen de acteurs de nodige instructies: ze moesten zichzelf thuis filmen terwijl ze hun rol speelden. Achteraf monteerden we alle filmpjes alsof de acteurs samen speelden. Het was knap hoe snel ze zich aanpasten aan deze bizarre spelregels en het resultaat werd verrassend. De reacties van ons online publiek waren ook hartverwarmend. Ondertussen maakten we al drie korte filmpjes en binnenkort volgt nummer vier. Op YouTube en op onze website kennen steeds meer succes. Na de crisis willen we filmpjes blijven maken, naast de toneelproducties.

MARIO GALICIA

Onze productie van 'De Sprong' zou corona overleven: twee acteurs in een black box, een netjes verspreid publiek met mondmasker op – dit moest lukken. Toch moesten we drie repetities voor de première alles afblazen. De inspanningen lieten we echter niet verloren gaan. We repeteren nog altijd eenmaal per week online. Het is niet makkelijk voor de twee acteurs, maar hun passie is groot, want we volharden nog altijd. Dinsdagavond is online-repetitie, regisseur en souffleur inclusief. Zodra het groen licht er komt, programmeren we de productie opnieuw. Tot in de foyer?

EDWIN VANDERMEEREN

In september startte ik met een cursus regie van OPENDOEK, die al snel via Zoom moest doorgaan. We moesten een stuk zoeken en samen met nog een tiental enthousiastelingen gingen we hiermee aan de slag. Intussen proberen we om voorbij het vanzelfsprekende te kijken, met een vaste avond om te zoomen en samen over theater te praten. Samen met de theatervriendinnen kijken we dan naar captaties. Vooral op Vimeo vind je best wel wat theaterstukken online: alle stukken die je ooit wilde zien, kan je nu inhalen. We kijken via Watch2gether. Dan kan je ondertussen elkaar zien lachen of commentaar geven. Met natuurlijk achteraf een nabespreking! Ik heb nu ook veel meer tijd om in de Theaterbib van OPENDOEK te snuisteren.

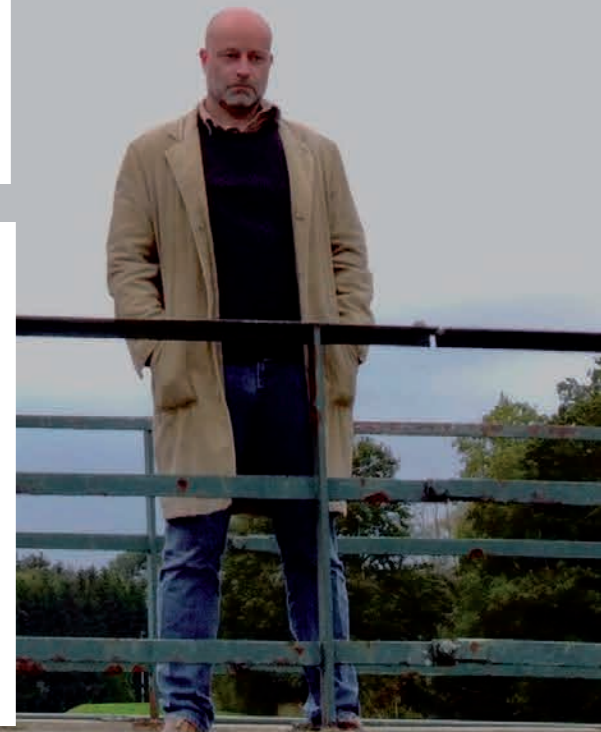
ANJA COSSAER

De hele groep stond te popelen om te herbeginnen. Ik heb de rollen verdeeld, alle acteurs persoonlijk gecontacteerd en over het stuk gepraat. Ze waren zo enthousiast, dat ze zelf voorstelden om hun rol alvast te leren. Zelf ben ik weer een stuk aan 't schrijven. Dat houdt me dag en nacht bezig. Lezen, herlezen, herschrijven, allemaal heel leuk. Theater maken kruipt onder de huid en laat je nooit los.

NINE VAN HAUTE

Onze toneelvereniging Boven de Berg vzw zou in 2020 haar 35-jarig bestaan vieren met een jubileumproductie en een praline met ons logo voor elke toeschouwer. Wij startten met coronaveilige repetities, maar toen ook dat niet meer mogelijk was, moesten we onze productie opgeven. De pralines lieten we echter niet verloren gaan: elk lid van onze vereniging ontving een zakje aan huis. Op die manier konden we onze leden even zien en een praatje maken. Dat initiatief werd gesmaakt. Eind deze maand plannen we nog een e-peritief, om elkaar te ontmoeten voor een blik op de toekomst en een terugblik op 35 jaar, met een mini-quiz met foto's, muziekfragmenten en tekstfragmenten uit onze producties. Verbinden en vooral niet loslaten dus.

JASMINA LOOTS

SPLITSREEN

NACHTKLOK

Heelhuids in quarantaine omringd door scherven in avondspits, willoos gewogen schijnt het licht

op wat niet gezien mag zijn. De gemaskerde massa breekt de tegenstroom, draagkracht duurt dagen, geen maanden meer.

Doof doembeelden uit dicht de generatiekloof dankbaarheid bij leven voor wat vandaag morgen nog niet is.

Wijk van het pad af zing het zwart tegemoet dans verder dan het duister schakel na de nachtklok het daglicht weer aan.

Amina Belôrf schrijft proza en poëzie. In 2020 debuteerde ze met 'Zonder het licht te breken'. Momenteel toert ze rond met de voorstelling 'Atlas-Antwerpen (retour)' waarin ze met beeld en muziek de levenswandel van haar vader schetst.

PLEIDOOI VOOR EEN NIEUWE INTIMITEIT

ANNELIES LEYSEN

Als we binnenkort weer in één zaal mogen vertoeven, moet dat dan echt afgescheiden door die vierde wand? Kunnen we niet beter die gedeelde fysieke ruimte vieren en een theater opbouwen vanuit nabijheid en verbinding? Dit is een pleidooi voor theater in huiskamers, rond de eettafel en zelfs in een bordeel.

Balsam © Kathleen Michiels

Sinds de aanvang van de coronacrisis en het sluiten van de cultuurhuizen weerklinkt een unanieme en langgerekte schreeuw om opnieuw theater te kunnen beleven. Want na maandenlang (wat zeg ik, bijna een jaar) bubbelen en thuiszitten hebben we niet alleen nood aan vertier, maar ook – en vooral – aan beroering. We willen geïnspireerd, geraakt en aangegrepen worden. Laat ons weer lachen, laat ons weer huilen, laat ons weer samen zijn. En ja, laat ons

“Een geslaagde voorstelling start bij het nadenken over en zoeken naar nieuwe manieren om te connecteren met het publiek.”

weer voelen. Laat ons alstublieft weer naar het theater gaan. Meer dan ooit zijn we op zoek naar verbinding met elkaar, naar een emotionele connectie met onze medemens. En dat gegeven wordt in elke kunstdiscipline, maar vooral in het theater, nog veel belangrijker dan voorheen.

De tijd waarin toeschouwers gewoon in hun stoel zaten en vanop een afstandje keken naar wat zich op het podium

afspeelde, is voorgoed voorbij. We moeten met z'n allen zorgen dat we de dominante positie van het vandaag nog gangbare, statische vierdewandstheater herbekijken. We moeten op zoek gaan naar nieuwe manieren om ons publiek maximaal te betrekken bij het stuk. Met andere woorden: een geslaagde voorstelling start bij het nadenken over en zoeken naar nieuwe manieren om te connecteren met het publiek. Naar een nieuwe vorm van intimiteit tussen speler en toeschouwer.

Geen toeschouwer, geen voorstelling

Akkoord, die hang naar intimiteit en verbondenheid in het theater is niet nieuw. Denk bijvoorbeeld aan het *Poëziebordeel*, een initiatief dat het begrip 'intimiteit' erg letterlijk neemt. In een schemerige, broeierige omgeving lezen dichters er een-op-een en sensueel voor uit hun werk, waarbij je als toeschouwer letterlijk en figuurlijk tegen het gilet van de performers wordt getrokken. Het concept maakt in New York al jaren furore en zette ook bij ons enkele jaren geleden succesvol voet aan grond. Het poëziebordeel is een intieme totaalbeleving waarin de performers en de toeschouwers elkaar zo erg nodig hebben dat ze feilloos samensmelten tot een artistiek geheel. Geen toeschouwer, geen voorstelling.

Er zijn voorstellingen met een minder letterlijke invulling van dat begrip intimiteit, maar waar spelers en toeschouwers er toch evenzeer in slagen om een bijna onwrikbare verbinding te scheppen. Zo maakte theatergroep Het Vierde Oor enkele jaren geleden het stuk 'Wie is er bang voor', een eigen interpretatie en bewerking van Edward Albees 'Who's afraid of Virginia Woolf?'. Neem een kleine zaal, een intieme

setting, herkenbare personages en een ontaarde echtelijke ruzie. Kortom: als toeschouwer word je meteen mee in het verhaal gezogen. Maar daar blijft het niet bij, want je wordt ook letterlijk aangehaald: te pas en te onpas komen spelers op je schoot zitten of trekken je mee op het theater. Je weet wel dat je een theateervoorstelling aan het bekijken bent, maar de mix van plaatsvervangende schaamte en het gevoel dat je een koppel aan het begluren bent, maakt dat je je als toeschouwer verbonden voelt met de personages. Meer zelfs: je wordt zélf een schakel in een verhaal dat onvermijdelijk onder je kleren kruipt. En dat zorgt voor een beleving die nadien nog lang blijft nazinderen.

“Hoe kunnen we de toeschouwer recht in het hart raken terwijl we toch op fysieke afstand blijven?”

Locatie als verbindende factor

Aan dat soort voorstellingen moeten we vandaag zelfs niet denken. De tijd van letterlijk bij je toeschouwer op de schoot kruipen is voorlopig voorbij, wie weet voor altijd. Maar dat wil niet zeggen dat we geen connectie met ons publiek kunnen maken. Integendeel, het toont aan dat we het begrip intimiteit moeten heruitvinden. Zijn er nieuwe, minder fysieke manieren om toch een waardevolle intieme band tussen speler en toeschouwer te doen ontstaan? En hoe kunnen we de toeschouwer recht in het hart raken terwijl we toch op fysieke afstand blijven?

Rataplan en theatercollectief Roestgroep lanceerden eind vorig jaar '#OnzeBuurt', een voorstelling in Borgerhout die aan de hand van raamtekeningen, stoepperperformances en geluidsopnames de verhalen van mensen uit je eigen buurt vertelt. Als toeschouwer krijg je een unieke kijk op wat zich afspeelt achter de gevels die je zo vaak ziet en zo leer je je eigen buurt op een hele andere manier kennen. Je

Delivery Theatre © Kurt Van Der Elst

“Intimiteit tussen spelers (ook onderling) en publiek zou een onderdeel van het artistiek credo van elk gezelschap moeten zijn.”

Poëziebordeel © Carmen De Vos

kijkt en luistert dus niet zomaar naar een verhaal, maar naar het verhaal waar je zelf middenin staat. Geen fictie, maar je eigen leefwereld. ‘#OnzeBuurt’ slaagde er op een bijzondere manier in om mensen, buurten, en artiesten met elkaar te verbinden.

Veel makers laten de klassieke theateropstelling met podium en zaal los. Denk aan huisvoorstellingen, stoepvoorstellingen, buitentheaters, digitaal interactief theater, etc. Maar je kan nog veel verder gaan dan alleen de fysieke opstelling van je voorstelling aanpassen. Theatermaker Mokhallad Rasem maakte een huisvoorstelling over zijn vlucht uit Irak en asielaanvraag in België. En wel op een bijzondere manier: met zijn zelfbedachte ‘Delivery Theatre’.

Net als een pizzabezorger komt Rasem met theater op bestelling. Een uitklapbare maquette, live tekeningen, muziek en beeldjes, meer heeft hij niet nodig. Zijn verhaal en de voorstelling zijn op zichzelf al erg pakkend, maar het feit dat hij die bij zijn publiek thuis komt spelen, zorgt voor een bijzondere dynamiek tussen maker en speler. Rasem laat in zijn spel op een magistrale wijze zien dat het contrast tussen zijn verhaal en het jouwe als

toeschouwer zo groot is, terwijl we als mensen zo gelijkend zijn. Dat narratief, in je eigen huiskamer – terwijl je rustig onderuitgezakt met een drankje in de zetel zit – is erg intiem, zonder dat hij je ooit fysiek aanraakt.

(Letterlijk) zinnenprikkelend theater

Geuren, smaken en aanrakingen triggeren ons als mens op een intense, bijna basale manier en brengen ons in een bijzondere staat van alertheid. Vorige zomer keek ik naar de net aangepaste (corona-proof gemaakte) voorstelling ‘Balsam’ van Laika en ik was letterlijk en figuurlijk van mijn sokken geblazen. De combinatie van pakkende poëtische live-muziek, een visueel schouwspel van ‘showcooking’ en de opdracht om als toeschouwer allerlei onbekende poeders, amuses, drankjes en vreemdsoortige gerechten naar binnen te werken, was voor mij ongezien. Zinnenprikkelend. Een donkere plek, hier en daar een wolkje toeschouwers, fysiek veel afstand, maar emotioneel een grote verbondenheid. Er heerste een spirituele, bijna sacrale sfeer, alsof wij verkoren waren om deze unieke

gebeurtenis te mogen meemaken. Gedurende de hele voorstelling leek het alsof de tijd stil stond en er niemand anders op de wereld was, behalve het spelende gezelschap en wij als toeschouwers. Dat is pas intimiteit.

Ik heb nog dagenlang aan de voorstelling gedacht, omdat ze zo’n diepe indruk op me had nagelaten. Het idee dat je als toeschouwer zomaar, op blind vertrouwen, in je mond steekt wat je wordt aangereikt, vergt veel vertrouwen in het gezelschap waar je naar kijkt. En dat vertrouwen kwam vanzelf, want je had ook het idee dat de spelers je écht een stuk van zichzelf lieten zien. Geven en nemen, op een ietwat excentrieke manier, maar wel in een perfecte verhouding tot elkaar.

Intimiteit tussen spelers (ook onderling) en publiek zou een onderdeel van het artistiek credo van elk gezelschap moeten zijn. En een parameter om het succes van je voorstelling aan te meten. Zijn we erin geslaagd om een authentieke verbinding te maken met het publiek? Want alleen op die manier kan je ervoor zorgen dat je publiek de voorstelling weer uitwandelt met een nasmaak die nog dagenlang blijft nazinderen.

PLEIDOOI VOOR EEN HUIS VAN DE AMATEURKUNSTEN

GILLES MICHIELS

“Elk voor zich” is passé. De crisis heeft de cultuursector een impuls van collectiviteit gegeven, en die kan ook de lokale amateurkunsten inspireren. Spelen we binnenkort samen onder één dak?

Zou het dan toch kunnen in de cultuursector: een collectief overleg? De coronacrisis zorgde voor veel verdeeldheid, maar verzamelde ook alle cultuurspelers – gesubsidieerd naast commercieel, grote instelling naast kleine artiest – rond dezelfde tafel. Zo snel mogelijk weer openen: dat verlangen delen we natuurlijk allemaal. Misschien kan een verhoogde collectiviteit in deze tijden onze winst worden?

Ook lokaal heeft de crisis brokken gemaakt. Bijgevolg: ook jouw theaterpodium vangt stof (en gruis). Misschien moeten we diezelfde crisis aangrijpen om lokaal met diezelfde collectiviteit naar buiten (en naar binnen) te treden. De theatergezelschappen in je gemeente, de dansschool en de muzikensembles hebben dan misschien hun eigen werking en output, hun belangen hebben wel degelijk een gedeelde grond.

Sterke lobby

Wat als je de krachten zou bundelen met die andere groepen, om samen sterk te staan als ‘Huis van de Amateurkunsten’? Nee, je hoeft daarom nog geen obligatoire danssolo of fanfaresoundtrack aan je nieuwste stuk toe te voegen. Maar er kan veel energie gespaard worden als je efficiënter omspringt met de zaken rond het podium.

© Dieter Bevers

Je zou om te beginnen een sterkere lobby kunnen vormen bij de lokale politiek. Waar je ooit ondersteuning vroeg voor alweer een nieuwe productie of jaargang, vraag je deze keer een investering in dé lokale broedplek van creativiteit. Voor sponsors garandeer je continue zichtbaarheid, want jullie zaal wordt het hele jaar door gebruikt. Logistiek deel je dan weer een groot aantal kosten, al vraagt een gezamenlijk gebouw natuurlijk goede afspraken en isolatie.

“Wat als je elkaar zou inspireren en aan het eind van rit samen een massaspektakel uitwerkt?”

Kruisbestuiving

Dit zijn dan enkel nog maar de praktische en financiële voordelen. Want wat zou het voor je publiekswerking betekenen als de fans van al die disciplines ook door jouw aanwezigheid in dat gebouw getriggerd worden? Wat als je samen een publiekswerking zou opzetten? Wat als je elkaar zou inspireren en aan het eind van rit samen een massaspektakel uitwerkt?

Ongetwijfeld werpt mijn plan meer vragen op dan pasklare oplossingen. Maar dat cultuur een pak sterker staat als ze onder één hoedje (en dus onder één dak) speelt, wordt in de coronacrisis wel bewezen. In deze tijden zijn het de wendbare organisaties, zonder veel overhead, die overleven. Zoals de Gentse Meubelfabriek, de tijdelijke invulling van een site van 8000 m² in de Brugse Poort, waar meer dan twintig organisaties hun creatieve broedplaats herbergen – van een paaldanscollectief over een improvisatietheater tot een feministisch jeugdhuis.

Dus daarom: kijk eens over het muurtje. Of nog beter: sloop het muurtje.

KUNSTENAARS IN DE COULISSEN

De scenograaf: “Zeventig procent van een voorstelling onthoud je visueel”

ANKE VERSCHUEREN

In recensies of bij het publiek krijgen ze nauwelijks krediet, maar neem hen weg en je theatervoorstelling wordt naakt gespeeld, valt zonder licht of gaat niet eens door. In ‘Kunstenaars uit de coulissen’ geven we het woord aan de tovenaars in de schaduw van het grote podium. Aflevering 7: de scenograaf.

'Oud Papee' - Het Brussels Volkstejoeter © GF

BARBARA VANDENDRIESSCHE FREELANCE SCENOGRAFE

Welke stappen doorloop je als scenograaf in het maakproces?

“Je begint bij wat het stuk vraagt. Bij een deurenkomedie moet je bijvoorbeeld de deuren niet weglaten. Je kijkt naar wat het stuk aan mogelijkheden of verplichtingen met zich meebrengt. Daarna duik je de zaal in: hoe hoog, breed of diep is die? Meestal maak ik meteen een zwarte doos van de zaal op schaal, dat maakt het heel concreet. Vervolgens verzamel ik zoveel mogelijk beeldmateriaal dat bij de setting en de sfeer van het stuk past. Vaak blijft er puur gevoelsmatig één beeld, kleur of materiaal over. Daar ga ik mee aan de slag. Ik bouw de scène in maquettevorm en begin met kleine zaklampjes en met mijn handen te spelen, alsof het een poppenkast is. Zo onderzoek ik wat een voorstelling nodig heeft. Na overleg met de regisseur wordt de maquette dan tot leven gewekt door de decorbouwers. Heel fijn is dat, om te zien hoe alles op ware grootte vorm krijgt en te merken dat het licht juist valt.”

Waar put jij scenografische inspiratie uit?

“Vroeger zocht ik vaak naar beelden in bibliotheekboeken die veelal niets met theater te maken hebben. Soms ging ik ook zelf op stap. Wanneer een stuk zich bijvoorbeeld in een ziekenhuis afspeelde, trok ik met mijn foto toestel naar verschillende ziekenhuizen om foto's te maken voor inspiratie. Nu is er natuurlijk het internet. Binnen een paar klikken sta je in een ziekenhuis in Rusland of in Zuid-Afrika.”

Wat is de kracht van scenografie?

“Zeventig procent van wat je onthoudt, is visueel. Als je ooit iets over 'Hamlet' van Jan Decorte wilt vertellen, zal je waarschijnlijk spreken over 'die voorstelling met die hele lange tafel en alle spelers in het zwart'. Je gaat het niet hebben over de emotionele manier waarop een personage een zin uitsprak. Als je 'De Storm' van Shakespeare neerzet in een 'Game of Thrones'-achtige scenografie of in een urban-decor vol *street art*, krijg je met eenzelfde tekst toch twee totaal verschillende stukken. De vorm communiceert heel veel.”

Voor welke repertoirevoorstelling zou jij graag ooit de scenografie ontwerpen?

“Dat is een moeilijke vraag waar ik eigenlijk geen antwoord op heb. Ik vind elk stuk een uitdaging. Soms zijn de teksten die je het meest beperken zelfs de leukste. Dan denk ik 'ah nee, toch niet de hele tijd iemand in een hotelkamer', maar zo wordt de zoektocht naar oplossingen en beelden net heel interessant.”

'Tiresias' - Theater van A tot Z © Ilse Fimmers

'Drie Muskietiers' - TeamJacques © Patrick Defort

DRIES JACQUES TEAM JACQUES (BRUGGE)

Hoe heb jij de kneepjes van de scenografie geleerd?

“Vooral al doende. Ik ben ingenieur van opleiding, dus sowieso technisch aangelegd. Daarnaast ben ik al van jongs af aan een grote musicalfan. Ik heb er dan ook heel veel gezien en die ervaring neem ik mee om zelf dingen te gaan creëren. Verwondering is daarbij erg belangrijk. Ik voel me dan weer als dat vijfjarig jongetje dat in de Koningin Elisabethzaal naar Pinokkio kijkt. Die musical had het mooiste decor dat ik ooit zag. Heel gedetailleerd en authentiek. Als ik inspiratie nodig heb, bekijk ik zelfs de dvd opnieuw. Ook wanneer ik nu naar grote producties ga kijken, vraag ik me vaak af: 'Hoe hebben ze dat allemaal gedaan?' Maar natuurlijk geniet ik ook honderd procent van de show!”

Wat is het belangrijkste aan de scenografie in een voorstelling?

“Er moet een goed samenspel zijn tussen regie, belichting, decor, kostuums, zang en dans. Zodat je niet het gevoel krijgt dat iemand het decor heeft gemaakt en iemand anders de kostuums en dat ze pas op het laatste moment bij elkaar zijn gevoegd. Voor mij is dat ook de kracht van musical: alles valt samen in dat mooie genre.”

Wat is de grootste uitdaging voor de scenograaf?

“Als scenograaf van musicals wil ik soms groots en origineel uit de hoek komen. In het amateurtheater zijn er natuurlijk geen grote budgetten om aan te spreken. Als je een bewegend decor wilt, kun je niet zomaar motoren inzetten. Dan moet je creatief zijn en zoeken naar een analoge manier om dingen tot leven te laten komen. In onze productie 'Jan zonder vrees' bijvoorbeeld, wilden we van de ene scène heel vlug overschakelen naar de volgende. We hebben dan een draaischijf gemaakt, die onder het podium werd bediend door drie personen. 'Patrick', zo doopten we de draaischijf. Het is tof om decorstukken een naam te geven, zo toon je dat je trots bent op je werk en krijgt zo'n draaischijf een beetje een eigen persoonlijkheid.”

Wat is jouw scenografisch handelsmerk?

“Dat is een moeilijke vraag. Ik denk dat ik mijn decors vooral ontwerp vanuit de functionaliteit. Ik heb een hekel aan lange scènewissels waarbij het bijvoorbeeld tien seconden donker is. Alles moet dus vlot kunnen gaan. Daarnaast vind ik het belangrijk dat een decor de juiste sfeer oproept. Als je aan een vijver zit, moet je het gevoel hebben dat je aan een vijver zit en dat gevoel krijg je niet als er een abstracte kubus op de scène staat.”

RUDY GOES THEATER VAN A TOT Z (ANTWERPEN), TG RESTANT (BUGGENHOUT)

Hoe ben je met scenografie begonnen?

“Van oorsprong ben ik eigenlijk acteur en regisseur. Maar als regisseur voelde ik dat ik nood had aan meer scenografische achtergrond. Om budgettaire redenen is het vaak zo dat regisseurs ook met het decor en de kostuums moeten bezig zijn. Daarom heb ik, lang geleden intussen, een opleiding Scenografie gevolgd. Sindsdien ontwerp ik meestal zelf de decors voor de stukken die ik regisseer.”

Op welke manier beïnvloeden scenografie en regie elkaar?

“Als ik als regisseur een voorstelling maak, heb ik graag dat er gelaagdheid is. Als ik mezelf in de functie van scenograaf zet, kan ik daar mijn steentje aan bijdragen en met het decor een laag toevoegen. Die kan zowel esthetisch zijn, met de vorm als kunstwerk op zich, of kan nieuwe spelmogelijkheden bieden voor de acteurs. Ik ben nu bijvoorbeeld bezig met een jeugdproductie over burn-out. Op de scène staat een gigantisch Jenga-spel. Tijdens het spelen bouwen de acteurs een toren, die altijd anders is en elk moment kan omvallen. Dat creëert een extra spanning die goed past bij het onderwerp én zorgt voor een speluitdaging bij de acteurs.”

Op welke scenografische verwezenlijking ben je erg trots?

“Met Theater van A tot Z maakte ik ooit 'Tiresias', over een blinde ziener uit de Griekse oudheid. Ik wilde dat de voorstelling voor zienden én voor blinden toegankelijk zou zijn. Voor het stuk begon, mochten blinde toeschouwers een *touch tour* doen langs het decor en de kostuums. Alles moest zo uitgewerkt zijn dat het interessant en prikkelend was om aan te voelen. Op de scène stond een Griekse ruïne, die helemaal gemaakt was uit brailleboeken.”

Waar zit het verschil tussen scenografie voor een amateur- en voor een professioneel gezelschap?

“Professionele producties vertrekken meestal op tournee. Voor de scenograaf brengt dat heel wat beperkingen met zich mee: het decor moet demonteerbaar zijn, in verschillende zalen en in een klein busje passen. In het amateurcircuit kan je je meer permitteren. Je werkt in een vaste zaal, kan die helemaal gebruiken en het decor kan gewoon blijven staan. In de voorstelling die ik regisseer bij tg Restant werken we bijvoorbeeld met een grote vleugelpiano op de scène. Zoiets zou ik bij een professioneel gezelschap veel minder makkelijk kunnen realiseren.”

PLEIDOOI

VOOR LANGETERMIJNTHEATER

GILLES MICHIELS

Vroeger heette theater: even samenpakken voor één avond. Vandaag spreiden de voorstellingen die een groot (betalend) publiek trekken zich uit over een week of meer. Zit er toekomst in het theater van de lange termijn?

Dat bingewatchen ook in het theater kan, weten we al langer. Een voorstelling zoals een Netflix-reeks, dat was bijvoorbeeld het opzet van 'The Nation' (2017) van Eric De Vroedt en het Nationale Theater, een thriller in zes opeenvolgende afleveringen over de op hol geslagen Nederlandse multiculturele samenleving.

De coronacrisis deed in Vlaanderen een nieuw soort theaterserie openbloeien. Het populairste online theater kenmerkt zich niet door aansluitende voorstellingen, maar door korte, realtime interventies, die samen een voorstelling van meerdere weken vormen.

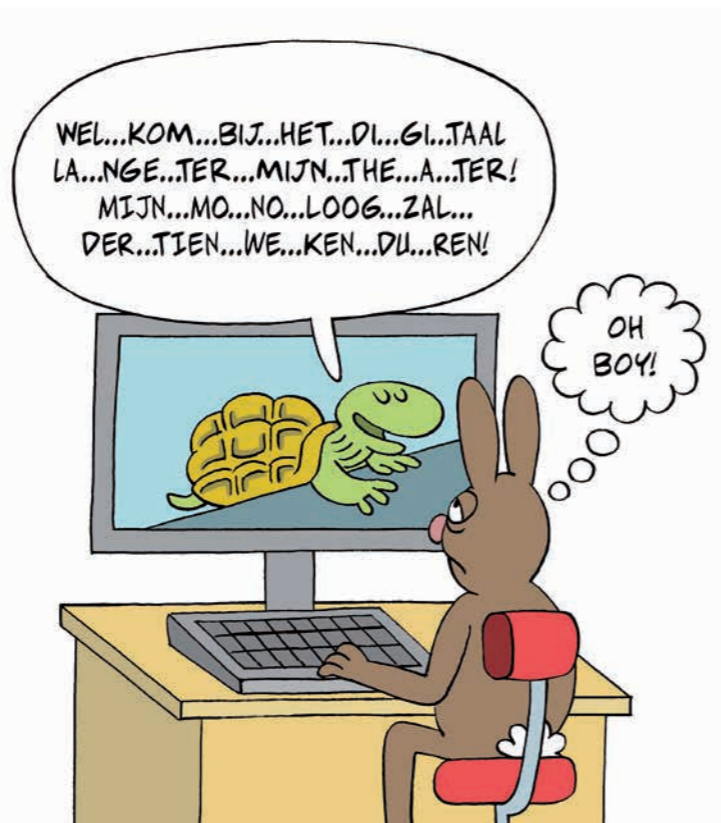
“Betalend en langdurig online theater vraagt een engagement van zijn kijkers. Een gratis aanbod is vrijblijvend en verdwijnt in één muisklik weer van je scherm.”

Bij 'Whatchapp #1', de alom bekende WhatsApp-voorstelling van SkaGeN, krijgt de toeschouwer drie weken lang de berichtjes tussen de dyslectische Emmi en taalpsycholoog Leo te lezen. Voor de eerste reeks kochten zo'n 10.000 Vlamingen een ticket, het vervolg ging eind vorig jaar in première.

Hetzelfde succes viel de reeks 'Assisen Online' van productiehuis Uitgezonderd te beurt, die ondertussen drie digitale voorstellingen telt en net als 'Watchapp' internationaal werd verkocht. In deze 'theatercluedo' vormen de toeschouwers een volksjury die stemt over schuld of onschuld van de beklagde. Tien dagen lang zie je op de website van de productie in realtimevideo's verschijnen waarin alle betrokkenen hun relaas uit de doeken doen, nadien netjes samengebond door de advocaat en procureur. Aan het eind volgt de stemming.

Engagement

De lange termijn van 'Watchapp' en 'Assisen Online' biedt specifieke voordelen. Waar het theater zijn grootste troef verliest – het fysieke samenzijn – en moet wedijveren met de online

prikkels waarvoor het doorgaans een welkome afwisseling biedt, moet het theater nieuwe manieren vinden om zich te onderscheiden. Door hun tijdsperiode vragen deze betalende formats een engagement van de kijker, in tegenstelling tot het gratis aanbod, dat vrijblijvend is en in één muisklik weer van je scherm verdwijnt.

Bovendien maken de realtime berichtjes en video's ook cliffhangers mogelijk, want de toeschouwer moet tot de volgende actie wachten om verder te puzzelen aan het moordmysterie of liefdesverhaal. De hoofdvraag waarrond de verhalen zijn opgebouwd (Is de beklagde schuldig? Wat wordt het tussen Emmi en Leo?), verlenen de online foyers die de makers hebben ingericht een duidelijke dramaturgie. Bij elke nieuwe gebeurtenis verbindt het publiek zich om samen te gissen naar het finale antwoord.

Interactieve formats

Waarom moet theater uit één avond bestaan? En waarom uit een eenmalige ontmoeting? Dit is geen pleidooi om moderne websites of peperdure software te laten ontwikkelen. Maar je publiek langer aan je (verhaal) binden, met interactieve formats en de mogelijkheid om samen te brainstormen of reacties te delen: daar zit wel toekomst in. Wie verleidt mij binnenkort met een drie weken durende 'Tour de Théâtre'?

KWANTITEITSTHEATER

JONGEREN ZITTEN OP FACEBOOK EN VERKIEZEN ENGELS BOVEN NEDERLANDS? THINK AGAIN!

De rubriek Kwantiteitstheater geeft je de markantste cijfers over het amateurtheater. Deze keer: hoe bereik je jongeren het best via sociale media?

LIZA RENDERS

FACEBOOK: MEDIUM VOOR BOOMERS

Ja, Facebook was ooit dé plek om jongeren te bereiken. Dat de (digitale) leefwereld van jongeren echter een snel veranderende omgeving is, hoeven we je niet meer uit te leggen. Zodra de 'boomers' (oudere mensen die er volgens jongeren ouderwetse denkbeelden op nahouden) almaar talrijker de weg naar Facebook vonden, verdwenen jongeren al even snel naar een nieuwer medium: eerst Instagram en nu ook TikTok. Het zijn algemene sociale media-tendensen die door verschillende onderzoeken (o.a. Apestaartjaren) worden vastgesteld. Ook de jaarlijkse analyse van de sociale media van JongDOEK is hier geen uitzondering op. Waar het aantal likers op de Facebookpagina van JongDOEK in 2018 nog met 6% en in 2019 met bijna 13% steeg, zien we eind 2020 slechts een stijging van 2,5%. De Facebookpagina stagneert. Daarenboven worden de likers van de pagina steeds ouder: het aandeel -25 jarigen zakt, dat van mensen boven de 25 stijgt.

INSTAGRAM: ONOVERKOMELIJK

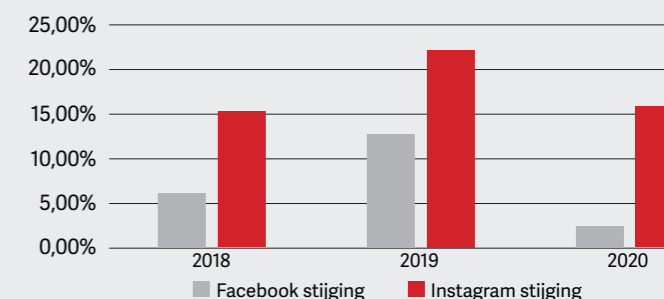
Waar bereik je jongeren dan wel tegenwoordig? Het antwoord is volmondig: Instagram. Het sociale medium draait ondertussen al even mee maar heeft vandaag een onoverkomelijke positie, zeker als je jongeren wil bereiken. Hoewel het totaal aantal volgers en bereik van de Instagrampagina van JongDOEK in absolute getallen nog lager ligt dan bij de Facebookpagina (die al veel langer meegaat), is het engagement van de doelgroep veel hoger. Er wordt veel meer geliked, gereageerd en geshared. Bovendien groeit de Instagrampagina opmerkelijk sterker. Eind 2018 waren er 15% meer volgers dan het jaar voordien, eind 2019 liep dat zelfs op tot 22%. Eind 2020 noteerden we opnieuw een stijging van bijna 16%, ondanks het activiteitenluwe coronajaar.

ENGELS: HIP OF EEN DREMPEL?

Eindigen doen we met een wistjedatje. Vaak veronderstellen men dat het gebruik van Engels je communicatie naar jongeren cool maakt. Na analyse van JongDOEK's rubriek #citatelopzondag (elke zondag verschijnt op de instagrampagina van JongDOEK een theatraal citaat) merkten we dat citaten in het Nederlands statistisch significant beter scoren! Het gebruik van Engels kan dus zeker ook een drempel vormen. Iets om rekening mee te houden bij het communiceren met jongeren.

STIJGING BEREIK TEN OPZICHTE VAN JAAR VOORDIEN

TOP 5 #CITATENOPZONDAG 2020

WIST JE DAT?

De onmogelijke droom

DOMINIC DEPREEUW

Het leek zo mooi: een artikel over volmaakte samenlevingen in het theater. En ook over gruwelijke werelden. Maar het bleek een utopie om het alleen over theater te hebben. Het onderwerp toonde zoveel kruisbestuivingen tussen theater, literatuur en film dat we - getrouw aan het thema - van de nood een deugd maken en langs verschillende vertelvormen reizen tussen utopie en dystopie.

'Fin de Partie' - Nationale Opera © Ruth Walz

'Made in Dagenham' © Sean Conner

2 DAMES OP DE REM

Een andere musical over het streven naar een betere wereld is 'Made in Dagenham'. Die is gebaseerd op het waargebeurde verhaal van de staking van de naaisters in de Ford fabriek in Dagenham, net buiten Londen. In 1968 liepen vrouwelijke arbeiders weg uit de fabriek om te protesteren tegen seksuele discriminatie en om gelijke lonen te eisen. De staking eindigde succesvol en leidde tot de Equal Pay Act van 1970. Destijds wakte ze veel mondiale belangstelling, onder meer omdat velen het gedrag van de stakende dames heel ongewoon vonden. Men geloofde dat het niet in de aard van vrouwen lag om iets anders te doen dan de traditionele gezinsrollen voorschreven. We komen van ver, inderdaad. En zelfs vandaag is gelijkheid op de werkvloer vaak nog een verre utopie. Misschien moet de radio eens wat vaker de hit uit deze musical draaien: 'Ideal World'.

water en verwoestte veel apparatuur, en hoofdrolspeler Rochefort moest ten slotte worden afgevoerd met een hernia. Toen het project eindelijk werd afgeblazen, volgde er als klap op de vuurpijl nog een strijd met de verzekeringsmaatschappij, die er met de filmrechten vandoor ging. Toch heeft Gilliam doorgezet met de hardnekkigheid en het idealisme die Don Quichot niet zouden misstaan en uiteindelijk is er in 2018 een afgewerkte film uitgekomen, weliswaar weer met andere acteurs. De week voor de première lag Terry Gilliam wel in het ziekenhuis met een lichte beroerte.

Ook theaterversies van Don Quichot liepen niet zonder slag of stoot. Er zijn verhalen over een medewerker die zwaargewond raakte na een val uit het decor of als recentste voorbeeld de productie bij Theater Stap, waar ook weer de hoofdacteur zich halverwege het proces terugtrok. In de VS schopte het toneelstuk 'I, Don Quixote' (1959) het zelfs tot de tv én Broadway. Het verhaal inspireerde ook president John F. Kennedy, die er tijdens een speech in Dallas naar wilde verwijzen om zijn publiek te herinneren aan het aloude visioen van vrede op aarde. Maar Kennedy heeft de toespraak nooit kunnen geven. Op dezelfde dag, 22 november 1963, werd hij doodgeschoten. Wie blijkbaar wel van tegenspoed gespaard bleef, was Cervantes zelf. Die schreef in 1615 nog een tweede deel van zijn roman. Ongetwijfeld is toen in Spaanse boekhandels vaak gezegd: "Dos Cervantes por favor."

1 DON QUICHOT HEEFT DE WIND VAN VOOR

'Donkijot' - Theater Stap © Maarten Vanden Abeele

In 1516 verscheen 'Utopia' waarin de Engelse humanist Thomas More zijn ideale wereld beschreef en het woord 'utopie' introduceerde. Maar het was 89 jaar later, in 1605, dat de absolute utopische held het levenslicht zag, in de roman 'Don Quichot van La Mancha' van Cervantes. Het verhaal van de vernuftige edelman is sindsdien in vele vormen verteld, niet het minst op de podia. Don Quichot is de idealist, die gelooft dat liefde alles overwint en feiten ziet als de vijand van de waarheid. Maar die mooie droom botst vaak op de rede, vertolkt door zijn helper Sancho Panza.

De strijd die Don Quichot leverde, lijkt bovendien te worden overgeërfd door wie ze tot film- of theaterproductie wil bewerken. Hoe utopisch het ridderverhaal ook is, vele adaptaties draaiden net uit op een nachtmerrie. Sommigen beweren zelfs dat er een vloek rust op Don Quichot. In 1955 deed Orson Welles al een poging tot verfilming, waarmee hij tot zijn dood in 1985 bleef worstelen. Disney schijnt wel vijf keer opnieuw aan een grootse tekenfilmversie te zijn begonnen, en in 2010 kondigde Warner Bros. nog een blockbusterbewerking aan, die later weer mysterieus van de radar verdween. Maar het beste argument voor het bestaan van de Quichotvloek blijft wel de legendarische lijdensweg van regisseur Terry Gilliam.

Toen Gilliam in 1989 de financiering voor zijn verfilming rond kreeg, kende hij het verhaal alleen in grote lijnen. Hij besloot het boek maar eens te lezen en constateerde geschokt dat het onverfilmbaar was. Hij zette toch door, wroette aan een script, ontmoette acteurs (Sean Connery als Quichot, Danny DeVito als Sancho), maar na anderhalf jaar moest hij erkennen dat een getrouwe verfilming er echt niet inzat. Dus herwerkte hij het verhaal en startte in 2000 nieuwe filmopnames in de Spaanse woestenij, met Johnny Depp als reclameman en de Fransman Jean Rochefort (die speciaal Engels leerde) als Quichot. 'The Man Who Killed Don Quixote' zou de duurste Europese film ooit worden.

De drama's die zich vervolgens ontvouwd, zijn vastgelegd in de pijnlijke documentaire 'Lost in La Mancha' (2002). Kort samengevat: de acteurs kwamen niet opdagen voor oefensessies, er bleken voortdurend F16's over de filmlocatie te vliegen, een abrupte storm zette de set onder

3 DYSTOPISCHE FLOPS

Vele dystopische romans hebben ondertussen hun weg gevonden naar het theater, ook de bekendste: 'Brave New World' (Aldous Huxley), '1984' (George Orwell) en 'A Clockwork Orange' (Anthony Burgess).

'A Clockwork Orange' (1962) kende het meest bewogen leven op de planken. Het boek - en nadien de beroemde Kubrick-film uit 1971 - gaat over de jonge Alex en zijn bende, die zich vermaken zich met daden van 'ultrageweld', tot de regering hem een experimenteel revalidatieprogramma oplegt waarin hij wordt geïnjecteerd met braakmiddel en onder dwang gewelddadige films kijkt om een afkeer te krijgen van geweld.

Burgess bewerkte 'A Clockwork Orange' zelf voor het podium. De musicaluitvoering door de Royal Shakespeare Company zag in 1990 het licht, met muziek van Bono en The Edge. Maar het hele project werd een nachtmerrie op zichzelf, of toch als je de critici moet geloven. The Sunday Telegraph omschreef het stuk als "A Clockwork Lemon". 20/20 Magazine noemde de kijkervaring "alsof je wordt uitgenodigd in een duur Frans restaurant en wordt bediend met een Big Mac." Die laatste kritiek vat misschien nog het beste samen wat een dystopische wereld inhoudt.

'A Clockwork Orange' - Soho Theatre © Simon Kane

4 THIS IS THE END

"We beginnen toch niet iets te betekenen?" Het is maar één regel uit een toneelstuk van Samuel Beckett, de auteur die we niet mogen vergeten als het gaat over vreemde, verstorende werelden. In zijn stuk 'Happy Days' (hoe ironisch kan een titel zijn?) zit een vrouw vast in een zandhoop die deel uitmaakt van een omgeving die vernietigd is, waarschijnlijk een post-nucleair landschap. Ze praat eerst nog met haar man, maar hij is na een tijdje ook verdwenen.

In het nog bekendere 'Eindspel' zitten ook weer personages vast, deze keer in vuilnisbakken. Beckett schreef diep pessimistische theaterstukken over de menselijke natuur en de lotsbestemming van de mens. Ook 'Eindspel' geeft Becketts filosofische wereldbeeld weer, met de extreme nutteloosheid van het menselijk leven en het verval en de onvrede die daar onherroepelijk mee gepaard gaan.

Donker, jawel, maar het levert wel mooie replieken op, zoals: "Niets is grappiger dan ongelukkig zijn." Of: "Je bent op aarde, daar is geen remedie voor!" Die zinloosheid komt nog het best tot uiting wanneer een van de personages (Hamm) vraagt: "Hoe laat is het?" en een ander (Clov) antwoordt: "Hetzelfde als gewoonlijk." Laat maar zitten, denk je dan.

EEN AVONDJE THEATER

KURT VELGHE

- Schat, ben je bijna klaar?
Je weet toch dat het begint om 20 uur.
- Ja ja, ik kom.

Terwijl ik vloek en mij erger aan de slechte wifi-verbinding omdat ik er maar niet in slaag om mijn laptop via de chromecast te koppelen aan mijn gloednieuwe televisie, staat mijn vrouw in de badkamer de wasmachine te legen. Ze wil nog vlug de was ophangen voor de voorstelling van start gaat. Nog één minuut en dan is het zover, dan start de 't Kindeke' van Fabrik Artistiek. Aangezien we nog altijd in een soort van lockdown zitten, kunnen we die echter enkel bekijken via streaming.

We kochten onmiddellijk onze tickets en verzekerden ons van plaatsen op de eerste rij. Uiteraard! Alleen blijkt zo'n avondje online theater toch niet hetzelfde als in een zaal kijken naar een voorstelling. We hebben nochtans alles voorzien. Er is wijn, er zijn chips en we hebben ons voorgenomen om onze *homewear* in de slaapkamer te laten en een tikkeltje opgetut voor de televisie te verschijnen.

- Heb je mijn pantoffels gezien?
- Huh? Ben jij nu nog op zoek naar je pantoffels?
- Ja, anders heb ik koude voeten en dan kan ik me niet concentreren.

De chromecast lijkt het nu toch te doen, maar we hebben nog maar 30 seconden en mijn vrouw zoekt haar pantoffels. Gelukkig gaan blijkbaar ook online voorstellingen niet op tijd van start. Uiteindelijk ploft mijn vrouw zich naast mij in de zetel. We heffen het glas en klinken op een gezellige theateravond. Lap, de verbinding valt weg. Onze wifi laat het alweer afweten. Enig gevloek en gesakker later is de verbinding hersteld. De voorstelling is al gestart, maar we hebben nog niets gemist. Ik heb mijn GSM in de andere kamer gelegd, zodat ik zeker niet gestoord word. Plotseling hoor ik hem toch rinkelen. Lap, aandacht weg. Mijn ergernis ten spijt, rinkelt hij zo lang tot de persoon aan de andere kant ervan overtuigd is dat ik niet zal opnemen. Oef... afgelopen. Lap, de GSM van mijn vrouw gaat af. Zou het dringend zijn? Mijn vrouw staat recht en neemt op. Een kort gesprekje later blijkt dat het mijn moeder was. Of we morgen niet op de koffie willen komen?

We genieten uiteindelijk toch van de voorstelling, maar even later komt één van de kinderen naar beneden. Ja, die zijn er ook nog, maar ze kijken niet mee. Waarschijnlijk zijn ze boven aan het netflixen.

- Mama, weet je wat mijn vriendin nu gedaan heeft?
- Kindje, we zijn naar een voorstelling aan het kijken en we kunnen die niet op pauze zetten. Kan het straks niet?

Een korte boze blik en terug naar boven. Niet veel later is daar kind nummer twee.

- Waar is mijn gele jeansbroek?
- Welke gele jeansbroek?
- Wel, die broek die ik vorige week kocht via Zalando. Ik wil hem morgen aandoen.
- We zoeken hem straks, oké?
- (*Diepe zucht*) Oké dan ...

We zitten al een heel eind in de voorstelling en we worden gelukkig niet meer gestoord. Het applaus barst uiteraard niet los en ook wij laten onze handen waar ze zijn.

- En, schat, hoe vond je 't?
- Huh? Wat? Ah, het toneel. Hmmm ... zeg, toen ik daarnet bezig was in de badkamer, bedacht ik dat het misschien leuk zou zijn als we het bad uitbreken en een inloopdouche installeren. Wat denk je?

RE PER TOIRE

Ieder nummer grasduinen we in de collectie van de Theaterbib van OPENDOEK op zoek naar interessante teksten. Toch je gading niet gevonden? Neem dan een kijkje in onze catalogus. Alle besproken teksten kan je lenen via <https://bib.opendoek.be>

BASTIAAN MALCORPS & VLAAMSE TONEELAUDEURS

Joost Vandecasteele en Joris Van den Brande

CLASH

"Diep vanbinnen ben ik een smartphone"

JEUGDTHEATER
2H

Joris en Joost zien de wereld heel anders. Joris is bang van alles, onzeker over elk woord. Joost is gevoelloos, laat alles van zich afglijden. Ze dagen elkaar en elkaars wereldbeeld uit. Joris doet een stap in het onzekere, Joost maakt zich afhankelijk. En intussen knettert en sist hun dialoog als een slecht beheerde kist vuurwerk.

Een korte maar intense dialoog voor twee wendbare acteurs met veel verbeelding. (BM)

Gert Boullart

BEEST

Verwacht het onverwachte

KOMISCHE THRILLER
2D/4H

Lena, een creatief maar respectloos meisje, wordt ontvoerd door Mario Johnson, een bekende controversiële tv-psychiater. De dokter wil Lena 'heropvoeden' opdat ze echte liefde kan geven. Blok aan Johnsons been is zijn boertige medekidnapper Jean De Scheper. Die wil iets té graag met Lena de koffer induiken. Door Jeans nonchalance komt bovendien het gerecht de ontvoerders op het spoor. En dan is er op koop toe nog Nero, de steeds nerveuzer wordende dobermann in Johnsons' tuin ...

Ligt de toekomst van het amateurtheater nog steeds in de komedie of eerder in het experiment? 'Beest' biedt groepen de kans op te schuiven naar het midden met een sterk causale plot, herkenbaar drama en pittige humor. (VTA)

Sarah Ruhl

EURYDIKE

"Omgekomen. Plots. Abrupt, zoals in cowboylaarzen."

MUZIEKTHEATER
2D/4H

Eurydike en Orpheus zijn verliefd en trouwen. Eurydike sterft abrupt en komt in de onderwereld terecht, waar mensen vergeten. Haar overleden vader probeert haar te doen herinneren. Orpheus probeert haar te redden. De koning van de onderwereld probeert met haar te trouwen. Eurydike herinnert zich haar vader, haar man, haar leven, maar op het verkeerde moment. Ze keert zich af van Orpheus, loopt terug naar haar vader, maar nu is die haar vergeten.

'Eurydike' geeft een nieuwe draai aan een eeuwenoud verhaal. Waar vroeger het concept 'liefde' genoeg was voor Eurydike en Orpheus om elkaar te zoeken en vinden, over leven en dood heen, wordt liefde nu verweven met herinneringen, trouw, verlangen en rouw. Een interessante, ritmische en soms bijna lyrische tekst, voor groepen die hun publiek nagelnieuwe verhalen willen voorschotelen. (BM)

Barbara Claes

HONEY I'M REAL I EXIST

"Ik hou het simpel en bij de feiten"

MONOLOOG
1D

Begin maart 2019 keert Barbara Claes terug uit India, waar ze in het huwelijk getreden is. Haar man heeft niet de juiste papieren om naar België te komen en het land bereidt zich voor op een ongeziene lockdown. Het prille echtpaar leeft dus voor onvoorziene tijd gescheiden. We volgen Claes' eerste dagen terug in België, haar overdenkingen en observaties over hoe het er in België aan toe gaat.

'Honey I'm Real I Exist' maakt een scherpe schets van de actualiteit en werpt vragen op over wat de volgende stappen zijn, of zouden moeten zijn. Een tekst die zich in zijn huidige vorm vooral leent tot lezen, maar die de kiem van een sterke voorstelling in zich draagt. (BM)

Sa'd Allah Wannous
**RITUELEN, TEKENEN EN
VERANDERINGEN**

Angels in Damascus

DRAMA
3D/20H

Naquib 'Abdallah, de leider van de edelen van Damascus, wordt met een courtesane betrap en publiekelijk vernederd. Zijn val zet een kettingreactie in gang die Damascus op zijn grondvesten doet beven. De Moeftie probeert achter de schermen de gebeurtenissen in zijn voordeel te manipuleren en scheidt 'Abdallah van zijn vrouw, de vrome Mu'Mina. Mu'Mina begint aan een nieuw leven als courtesane en brengt in haar eentje een seksuele revolutie teweeg.

Een fascinerende tekst van een auteur die op het eind van zijn leven alle zelfcensuur laat vallen. Een verhaal, zo leert Mu'Mina ons, overleeft immers de verteller. In dit poëtische maar scherpe stuk ontwaart je naast de Arabische traditie ook duidelijk een westerse invloed. Het stuk verscheen vier jaar na Tony Kushner's 'Angels in America' en lijkt daar zeker wat inspiratie opgedaan te hebben. Een uitdagende tekst, voor een groot gezelschap. (BM)

Alice Toen (naar Michael Ende)

**MOMO EN
DE TIJDSPAARDERS**

"Er zijn maar heel weinig mensen die
echt goed kunnen luisteren."

JEUGDTHEATER
7D/23H

Momo woont aan de rand van het dorp. De dorpelingen en hun kinderen komen graag bij haar langs, omdat ze zo goed kan luisteren. Maar dat verandert wanneer de Grijsz Heren komen, die de tijd van de mensen opkopen. De mensen verdienen zo meer geld, maar kunnen daar eigenlijk niet veel mee doen, want de tijd om dat geld te gebruiken hebben ze verkocht. Alles wordt efficiënter, maar iedereen wordt ongelukkig. Wanneer de Grijsz Heren alles definitief lijken over te gaan nemen, grijpt Momo in.

Een klassiek kinderboek in een vlot, volks en muzikaal jasje. Een dystopie voor kinderen, met veel warmte, liefde en een pratende schildpad. Een aanrader voor groepen met veel jonge acteurs.

Viktor en Roza hebben het geheugen van een goudvis en vertoeven al jarenlang in hetzelfde bed, waar ze elkaar pas gisteren voor het eerst hebben ontmoet. Waar ze grootse plannen smeden en wilde dromen koesteren, die ze al even snel weer vergeten zijn.

Klassiek absurd theater waarbij de grootste nonsens, verpakt in hilarische dialogen, leidt tot het eindeloze niets. Maar wanneer andere personages ten tonele verschijnen, transformeert dit gekke nihilisme tot een wervelend en grotesk surrealisme, waarin een apocalyptische toekomst wenkt. Alle denkbare problemen uit onze moderne maatschappij worden ondergedompeld in een bad vol eigenzinnige onzin: armoede, kindermishandeling, gendergelijkheid, klimaatopwarming, vluchtelingen crisis en pandemieën...

Op een wat bizarre manier wordt het publiek - tussen het lachen door - toch weer aan het denken gezet. 'Sanseveria met peper' is onzin die ertoe doet. Voor een groep met tekstvasten acteurs. (VTA)

Jessa Wildemeersch

DAGEN ZONDER DATA

"In de hoek gaan staan. Veilig.
Want het plafond kan vallen,
maar de hoek blijft staan."

DOCUMENTAIR THEATER
1D

Jessa Wildemeersch interviewde mensen die uit de oorlog komen. Soldaten. Slachtoffers. Kinderen van soldaten. Volwassenen die opgroeiden in oorlogsgebied. Ze peilt naar hun ervaringen, luistert naar hun verhalen. Vraagt hen te vergelijken hoe hun leven veranderd is, voor en na de oorlog. Ze praatte met Amerikaanse soldaten, Irakese overlevenden, Bosnische vluchtelingen. Ze smeedde hun getuigenissen aan elkaar tot één tekst en speelde elke rol zelf.

Een monoloog die naast het gewone tekst- en acteerwerk ook research vereist. Wie 'Dagen zonder data' wil spelen, moet zich niet één, maar elf personages eigen maken, met telkens een ander verhaal, een andere houding, een ander soort taal. Een uitdaging, maar een parel van een tekst. (BM)

Geregeld in je mailbox: een overzicht van recent toegevoegde theater teksten, leestips en ander nieuws uit de Theaterbib van OPENDOEK.
Abonneer je via <https://www.opendoek.be/theaterbib>

OPENDOEK CAST & CREW

OPENDOEK LANCEERT EEN ZOMER VOL THEATER IN JE BUURT

Snakken jullie ook zo naar theater maken, spelen en zien? Wat als we de beperkingen die het coronavirus ons al maandenlang oplegt zien als een kans? Als een uitdaging om TOCH THEATER te maken en spelen? OPENDOEK blijft na een jaar corona niet bij de pakken neerzitten en lanceert de campagne TOCH THEATER. Een ambitieus project met twee grote pijlers. Noem het gerust een 'relanceplan' voor het amateurtheater in Vlaanderen en Brussel.

PIJLER 1: INSPIRATIEGIDS

Ook buiten onze vertrouwde theaternen kan er (weldra) veel! Wat denk je van een theaterwandeling bij jou in de buurt, een meeslepend luisterspel of een podium in openlucht voor lokaal verteltalent? Of breng je theateervoorstelling tot in de woonkamers via (live) streaming! Waarom niet al rondtrekkend door je stad of gemeente met een wagenspel anno 2021? Al deze concepten, groot of klein, zijn TOCH ook THEATER? En bovendien flexibel aan te passen zodat het coronavirus geen spelbreker hoeft te zijn. Maar hoe begin je eraan?

OPENDOEK helpt je alvast op weg met een **online inspiratiegids**. Je vindt er voor elk concept een mooi pakket met stappenplan van A tot Z en tips voor het financiële plaatje en een sterke communicatie. En je hoeft heus niet te wachten tot je weer fysiek kan repeteren. Ook daarvoor hebben we heel wat tips voor je in petto!

PIJLER 2: HET ZOMERPROGRAMMA

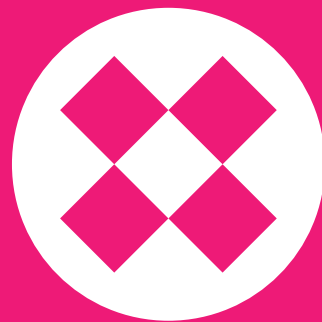
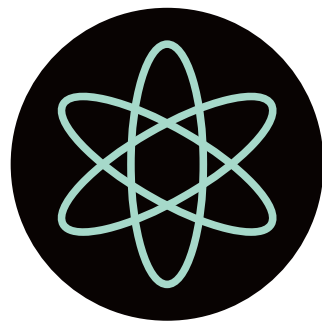
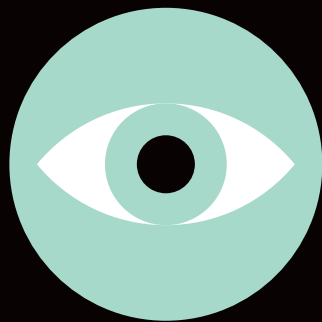
OPENDOEK wil voorbereid zijn op een zomer die nog niet hetzelfde zal zijn als voor 13 maart 2020. We werkten een aantal initiatieven uit, van kant en klare projecten tot inspirerende ideeën. Allemaal bedoeld om steden en gemeenten en lokale gezelschappen dichter bij elkaar te brengen. We zetten hierbij in op de kracht van lokale samenwerkingen en ondersteunen met coaching, advies en promotiemateriaal.

Zelf zaten we ook niet stil. Na het grote succes van de podcastreeks Het Bankje vorige zomer, komt er een tweede editie. Dit keer in samenwerking met Creatief Schrijven en Kunstwerkt. Verder lanceren we, samen met een online gamemaker, een interactieve zoektocht met theateer elementen voor kinderen en hun familie.

Omdat we in 2022 de zomerfestivals (Spots op West, Toekoer en Merdel!) opnieuw willen opnemen, verduurzamen we onze samenwerking met de drie festivalregio's (Westouter, Hasselt en Aarschot) en werken we samen met lokale stuurgroepen drie theaterweekends uit op maat. Heb je een voorstelling, performance of productie die hierin past? Stel je dan kandidaat voor 1 april.

Voor meer informatie over de campagne:
www.opendoek.be/toch-theater

Deze
ZOMER

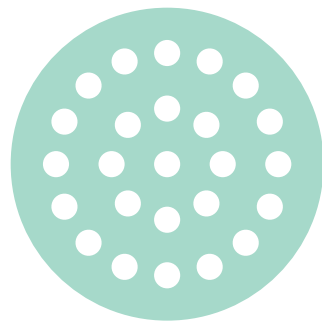
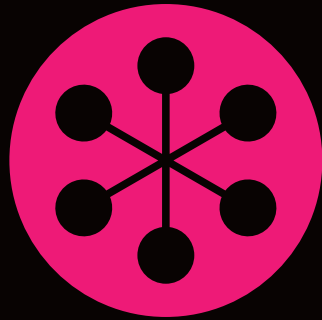
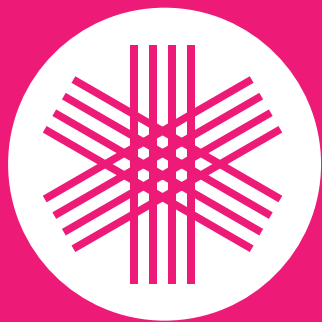
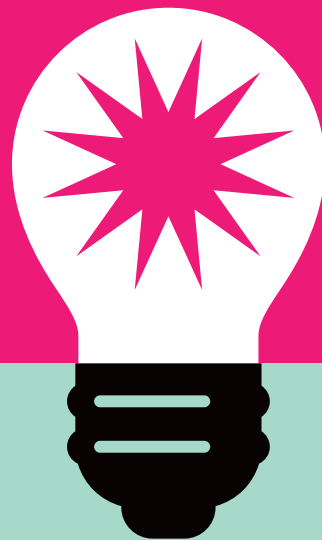
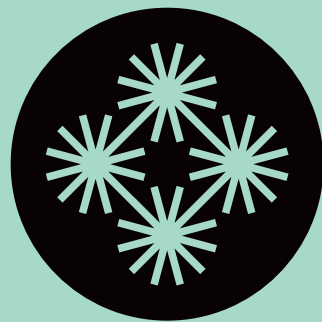
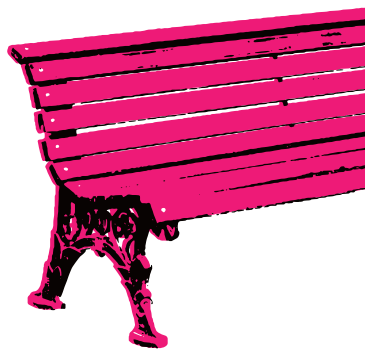

TOUCH

THEATER

→ *in je buurt*

**OPEN
DOEK**

www.opendoek.be/toch-theater